

OBSAH

ŠTÚDIE

Dagmar Lesáková

Vízia a ciele Iniciatívy Európskej univerzity 4

Tomáš Runa

Mobilita absolventov a jej dôvody 17

Tomáš Filčák

Príjem externých absolventov 24

Dávid Pelošjan

Odlíšnosti v skúsenostiach študentiek a študentov vysokých škôl na Slovensku: 35
Pohľad na rodové rozdiely na základe dát z prieskumu EUROSTUDENT 8

INFORMÁCIE

Knihy do vašej knižnice 44

Noví rektori a profesori 50

CONTENTS

THEORETICAL ARTICLES

Dagmar Lesáková

Vision and goals of the European Universities Initiative 4

Tomáš Runa

Mobility of graduates and its reasons 17

Tomáš Filčák

Income of part-time graduates of HEI 24

Dávid Pelošjan

Differences in the experiences of female and male higher education institution students: A look at gender differences based on EUROSTUDENT 8 data 35

INFORMATIVE ARTICLES

Books for your library 44

New chancellors and professors 50

Milé čitateľky, milí čitatelia,

dostáva sa vám do rúk prvé číslo už tridsiateho piateho ročníka časopisu ACADEMIA. Je to dlhý čas, čo vám na jeho stránkach prinášame informácie z oblasti vysokoškolského vzdelávania na Slovensku. Od začiatku vydávania časopisu sa niekoľkokrát zmenil jeho formát a od roku 2013 sme sa rozhodli sprístupniť ho širokej verejnosti aj v elektronickej podobe, čo sa stretlo s pozitívnym ohlasom medzi čitateľmi. Jednotlivé čísla sú kompletne bezplatne dostupné na adrese academia.cvtisr.sk.

Veríme, že nám ostanete ako čitatelia verní aj do budúcnosti a že sa budú rady nielen našich čitateľov, ale aj autorov neustále rozrastať, a tak vám budeme vedieť aj naďalej prinášať aktuálny a predovšetkým kvalitný obsah.

Prajeme vám príjemné a podnetné čítanie

Mgr. František Blanár
zodpovedný redaktor

Vízia a ciele Iniciatívy Európske univerzity

Abstrakt

Európske univerzity sú nadnárodné aliancie vysokoškolských inštitúcií, ktoré rozvíjajú dlhodobú štrukturálnu a strategickú spoluprácu. Vytvárajú a implementujú spoločnú integrovanú dlhodobú stratégiu vzdelávania s väzbami na výskum a inovácie. Využívajú pritom spoločný manažment a spoločné riadiace štruktúry, pričom stavajú na vzájomnom zdieľaní zdrojov, vrátane ľudských zdrojov, administratívy a infraštruktúry.

Aliancie vytvárajú Európsky medziuniverzitný kampus, v ktorom študenti, personál a výskumníci participujú na všetkých formách mobility (fyzickej, virtuálnej, kombinovanej) orientovanej na štúdium, tréning, stáž, výskum, prácu alebo zdieľanie rôznych služieb na spolupracujúcich partnerských inštitúciách. Interdisciplinárne a medzinárodné tímy študentov, akademikov a externých stakeholderov riešia veľké európske témy (napr. ochrana klímy, digitalizácia, zdravie, demokracia, migrácia, bezpečnosť).

V súčasnosti je ešte príliš skoro na posudzovanie dopadu Iniciatívy Európske univerzity na úrovni národných systémov vysokoškolského vzdelávania. Od vysokých škôl participujúcich v alianciách sa očakáva, že pomôžu pri rozvoji európskej integrácie a kohézie, zvýšení sociálnej angažovanosti vysokoškolského vzdelávania a lepšom zosúladení vysokoškolského vzdelávania s potrebami trhu práce.

Kľúčové slová

Iniciatíva Európske univerzity, aliancie univerzít, Európsky medziuniverzitný kampus, inovácie vysokoškolského vzdelávania, prínosy aliancií európskych univerzít.

Abstract

European Universities represent transnational alliances of higher education institutions developing long-term structural and strategic cooperation. They develop and implement joint integrated long-term strategy for education with links (where possible) to research and innovations. In striving for it they employ joint management and governance structures, while building on mutual sharing of resources, including human resources, administration and infrastructure.

The alliances develop European interuniversity campus, where students, academics and researchers participate in all mobility forms (physical, virtual, integrated) focused on study, training, internship, research, work or sharing of various services in cooperating partner institutions. Interdisciplinary and international teams of students, academics and external stakeholders focus on big European themes (like climate protection, digitalisation, health, democracy, migration, security).

Nowadays it is too early to assess the impact of the European Universities Initiative at the level of national higher education systems. Higher education institutions participating in alliances are expected to foster the development of European integration and cohesion, to increase social engagement of higher education and to contribute to better responding of higher education to labour market needs.

Keywords

European Universities Initiative, universities alliances, European inter-university campus, innovations in higher education, European universities alliances benefits.

Úvod

Iniciatíva Európske univerzity je kľúčovou iniciatívou Európskeho vzdelávacieho priestoru s ambíciou podporiť do polovice roku 2024 vytvorenie šesťdesiatich európskych univerzít zahrňujúcich viac než 500 vysokoškolských inštitúcií. Aliancie Európske univerzity sú charakterizované ako

„nadmárodné aliancie, ktoré sa stanú univerzitami budúcnosti, podporujúcimi európske hodnoty a identitu a posilňujúcimi kvalitu a konkurencieschopnosť vysokoškolského vzdelávania v Európe“
(European Commission, 2019).

Európska komisia v roku 2019 publikovala prvú výzvu na vytváranie univerzitných aliancií. Odvtedy až po súčasnosť boli vyhlásené štyri ďalšie výzvy tak, aby sa rozšírila a posilnila *Iniciatíva* o nových členov. V súčasnosti existuje celkom 50 aliancií Európskych univerzít, do ktorých je zapojených 430 vysokoškolských inštitúcií z 35 štátov (členských štátov EÚ a pridružených štátov Erasmus+). Aliancie zahŕňajú široký súbor inštitúcií: výskumné univerzity, univerzity aplikovaných vied, umelecké vysoké školy, technologické inštitúty a inštitúcie vyššieho odborného vzdelávania a prípravy.

Priemerná veľkosť aktuálne fungujúcich aliancií Európskych univerzít je 9 vysokoškolských inštitúcií. Zo Slovenska je aktuálne do Európskych univerzít zapojených 5 vysokých škôl: Univerzita Komenského, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Technická univerzita Košice, Slovenská technická univerzita a Vysoká škola múzických umení. Aktivity aliancií podporujú spoločnú výučbu a zdieľanie dobrej praxe, čím priťahujú viac študentov. Vysokoškolské inštitúcie vnímajú participáciu v nich ako príležitosť inovovať vzdelávanie, zvýšiť atraktivnosť a kvalitu svojej ponuky vzdelávania a zdokonaľiť medzinárodnú spoluprácu. Hlbšia spolupráca inštitúcií v rámci európskych univerzitných aliancií umožňuje študentom, doktorandom, akademikom i podpornému personálu benefitovať na všetkých formách mobility v tzv. Európskych medziuniverzitných kampusochoch.

Európske medziuniverzitné kampusy sledujú cieľ zapojiť v rámci aliancie aspoň 50 % všetkých študentov (v bakalárskych, magisterských a doktorandských programoch) do rôznych foriem mobility (fyzickej, online, kombinovanej). Vytvárajú spoločné, flexibilné a inovatívne kurikulá založené na interdisciplinárnych a medziodborových prístupoch a inovatívnych metódach výučby. Tým by sa mala vytvoriť účinná báza

na preskúmanie uplatniteľnosti spoločného Európskeho diplomu založeného na spoločne formulovaných európskych kritériách schválených na národnej, regionálnej a inštitucionálnej úrovni v súlade s národnými kvalifikačnými rámcami.

Európske univerzity sa koncentrujú na riešenie reálnych výziev v spoločnosti s využitím tzv. „prístupu založeného na výzvach“, v ktorom rôzne multidisciplinárne tímy študentov, výskumníkov, profesionálov, inovátorov i účastníkov verejnosti spolupracujú na riešení reálnych problémov a hľadani inovatívnych a praktických riešení. Vzdelávanie založené na výzvach (VZV) kombinuje zdieľanú výučbu, nové pedagogické prístupy, výskum a inovácie. Umožňuje spoluprácu študentov z rôznych disciplín prostredníctvom spoločného bádania a výmeny poznatkov. Podporuje sa tým tvorba inovatívnych postupov a riešení, ktoré môžu byť prispôbené pre rôzne regióny Európy.

1. Podstata a ciele Iniciatívy Európske univerzity

Iniciatíva Európske univerzity má za cieľ vytvoriť nadnárodné aliancie univerzít orientované na ciele Európskeho vzdelávacieho priestoru a Európskeho výskumného priestoru:

„pozdvihnúť dimenziu excelentnosti vo vysokoškolskom vzdelávaní, výskume a inováciách, umožniť plynulú a ambicióznú medzinárodnú spoluprácu vysokých škôl v Európe a inšpirovať k transformácii vysokého školstva“ (Council EU, 2021).

Na motiváciu univerzít zapojiť sa do uvedených procesov bola vytvorená finančná schéma a publikovaných zatiaľ 5 výziev na budovanie aliancií.

Kritériami participácie na Iniciatíve Európske univerzity (European Commission, 2020) je, že aliancia:

1. Pozostáva aspoň z troch vysokoškolských inštitúcií z členských štátov EÚ alebo tretích krajín asociovaných v programe Erasmus+.
2. Kooperujúci partneri pochádzajú z rôznych častí Európy.
3. Má stabilné a dostatočné finančné zdroje na implementovanie projektov a nevykazuje znaky, ktoré by ju vylúčili z možnosti uchádzať sa o finančné prostriedky EÚ (napr. konkurz, porušenie daňových a finančných predpisov, korupčné správanie a pod.).
4. Má vytvorenú spoločnú dlhodobú stratégiu vzdelávania s prepojením na výskum a inovácie za účelom posilnenia systematického, štrukturálneho a udržateľného vplyvu na všetkých úrovniach zapojených inštitúcií.
5. Vytvára Európsky medziuniverzitný kampus, v ktorom:
 - ❖ Študenti a výskumníci využívajú všetky formy mobility (fyzickú, virtuálnu, integrovanú) s možnosťou štúdia, tréningu, výskumu, práce alebo zdieľania rôznych služieb na kooperujúcich partnerských univerzitách.

- ❖ Interdisciplinárne a medzinárodné tímy študentov, akademikov a externých stakeholderov riešia veľké európske témy (ochrana klímy, digitalizácia, zdravie, demokracia, migrácia, bezpečnosť).
- ❖ Študenti si môžu formovať vlastné flexibilné kurikulá a získať titul kombináciou štúdia v niekoľkých štátoch EÚ.
- ❖ Poskytované sú možnosti a skúsenosti praxe, resp. práce za účelom posilnenia podnikateľských zručností a rozvoja občianskej angažovanosti.
- ❖ Kolektívy študentov zapojené do aktivít aliancie odrážajú sociálnu, ekonomickú a kultúrnu diverzitu európskej populácie.

6. Funguje ako modelové riešenie a tvorca „dobrej praxe“ pre iné vysokoškolské inštitúcie, podporuje európske hodnoty, stimuluje excelentnosť a prispieva k regionálnemu rozvoju.

V zmysle Iniciatívy Európskej komisie sa Európske univerzity vyznačujú týmito charakteristikami:

- ❖ vytvárajú spoločné dlhodobé inštitucionálne stratégie pre vysokokvalitné vzdelávanie, výskum a inovácie a prispievajú k vytvoreniu európskych programov a európskych diplomov uznávaných vo všetkých štátoch Európy;
- ❖ tvoria ich siete budované zdola aspoň troma univerzitami z troch rôznych štátov (členských štátov programu Erasmus+ a pridružených štátov k programu);
- ❖ zakladajú svoje aktivity na transdisciplinárnom prístupe so silným dôrazom na veľké výzvy súčasnosti (klimatické zmeny, demokracia, zdravie, kybernetická bezpečnosť, migrácia a pod.) a poskytujú študentom možnosť formovať si vlastné vzdelávacie dráhy;
- ❖ podporujú mobilitu ako štandardný znak vysokoškolského vzdelávania s cieľom dosiahnuť minimálne u 50 % študentov participáciu v rôznych formách mobility;
- ❖ zapájajú do svojich aktivít študentov z rôznych spoločenských, ekonomických a kultúrnych prostredí, denných študentov, externých študentov, študentov so špecifickou dráhou predchádzajúceho vzdelávania a účastníkov celoživotného vzdelávania;
- ❖ podporujú praktické skúsenosti na stimulovanie podnikateľských schopností a rozvoj občianskej angažovanosti;
- ❖ spolupracujú s Európskym inštitútom pre inovácie a technológie (EIT) tak, aby sa *„prepojili významné organizácie z podnikateľskej sféry, vzdelávania a výskumu a spoločne vytvárali inovatívne postupy vzdelávania a výučby, trénovali budúcu generáciu inovátorov a posilnili podnikateľskú zložku vysokoškolských inštitúcií“* (European Commission, 2020).

Od Európskych univerzít sa očakáva, že budú pôsobiť ako modely „dobrej praxe“ a zvýšia kvalitu, konkurencieschopnosť a atraktivnosť európskeho vysokoškolského vzdelávania. Zároveň je ich výraznou ambíciou aj komunitná angažovanosť. Osobitne sa od nich očakáva

„príspevok k udržateľnému ekonomickému rozvoju svojich regiónov, pretože ich študenti budú úzko spolupracovať s podnikmi, miestnymi orgánmi, akademikmi a výskumníkmi pri riešení výziev, ktorým čelia ich regióny“ (European Commission, 2019).

Vysoké školy upozorňujú, že dlhý zoznam kritérií a požiadaviek vo výzvach na vytváranie aliancií pôsobí kontraproduktívne na zámer vytvoriť pestré európske prostredie excelentných a zároveň inkluzívnych vysokoškolských inštitúcií (Charret & Chankseliani, 2022). Pre vysoké školy a aliancie neexistuje v súčasnosti žiadny stimul na vytváranie špecifického profilu aliancie (podľa aktivít aj výsledkov), pretože EÚ chce od participantov, aby prispievali ku všetkým oblastiam vysokoškolského vzdelávania a cieľov vzdelávacej politiky:

- ❖ musia byť excelentné a zároveň inkluzívne,
- ❖ medzinárodné a zároveň regionálne angažované,
- ❖ špičkové vo výskume a zároveň vysoko angažované v inovatívnej výučbe a
- ❖ prispievať k digitálnej a zelenej transformácii.

Vo všetkých doterajších výzvach bola geografická skladba navrhovaných aliancií dôležitým kritériom hodnotenia. Podľa oprávnenosti musia európske univerzitné aliancie zahrňovať minimálne tri inštitúcie z troch členských štátov EÚ a asociovaných štátov. Optimálne by mali zahrňovať vysokoškolské inštitúcie zo všetkých definovaných regiónov Európy, ktorými sú:

- ❖ *Región severu:* Dánsko, Estónsko, Fínsko, Litva, Lotyšsko, Švédsko, Island, Nórsko;
- ❖ *Región centrálnej a východnej Európy:* Bulharsko, Česká republika, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Albánsko, Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzínsko, Moldavsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko, Rusko, Srbsko, Ukrajina;
- ❖ *Región juhu:* Cyprus, Grécko, Taliansko, Malta, Portugalsko, Španielsko, San Marino, Turecko;
- ❖ *Región západu:* Rakúsko, Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Írsko, Lichtenštajnsko, Luxemburg, Monako, Holandsko, Andorra, Švajčiarsko, Veľká Británia.

Diverzifikácia členstva v aliancii zapojením vysokých škôl z rôznych regiónov Európy s odlišnou ekonomickou silou má pomáhať pri „redukovaní regionálnych asymetrií“ a robiť tak Iniciatívu Európskych univerzít inkluzívnejšou. Na druhej strane však snaha začleniť do aliancií univerzity s významným umiestnením v medzinárodných rankingoch posúva Iniciatívu skôr v smere excelentnosti (Gunn, 2020).

Podľa veľkosti univerzít zapojených v súčasnosti do aliancií dominujú veľké univerzity s počtom 10 000 – 25 000 zapísaných študentov. Malé univerzity (500 – 2 500 zapísaných študentov) a stredne veľké univerzity (2 500 – 10 000 zapísaných študentov) tvoria iba menšie percento participujúcich členov.

V existujúcich alianciách dominujú vysokoškolské inštitúcie so širokým portfóliom vzdelávania, ktoré ponúkajú študijné programy aspoň v 8 študijných oblastiach. Zvlášť prvé dve výzvy pritiahli najmä veľké univerzity s rozsiahlou ponukou programov, aj keď v druhom kole vznikli už aj špecializovanejšie aliancie (osobitne v technických vedách). Špecializované vysoké školy s ponukou programov v menej ako troch oblastiach štúdia participujú v alianciách v menšej miere.

Silnými motívmi medzinárodnej spolupráce bývajú obvykle očakávané benefity. Európske univerzitné aliancie sú však novým nástrojom multiinštitucionálnej medzinárodnej spolupráce, pre ktorú vysokým školám chýbajú dostatočné informácie. Keďže Európska iniciatíva uplatňuje princíp „zdola-nahor“, ktorý ponecháva naplnenie, resp. stvárnenie základnej idey aliancie na samotných vysokých školách, môže byť predvídanie potenciálnych benefitov zložité (Marques & Graf, 2022). Pri tvorbe aliancií treba počítať s vysokými transakčnými a neočakávanými nákladmi, pretože univerzity musia súhlasiť so spoločnými cieľmi vo vzdelávaní, výskume a inováciách, ako aj vytvoriť spoločné riadiace štruktúry na zabezpečenie a udržanie ich každodenného fungovania. Možno teda predpokladať, že do Iniciatívy sa budú chcieť zapojiť iba vysoké školy s dostatočnými zdrojmi a manažérskymi kapacitami na splnenie náročných výziev (Craciun & Orosz, 2018). Tento predpoklad potvrdzuje aj veľkostná štruktúra a odborové portfólio univerzít aktuálne začlenených v alianciách. Tieto väčšie univerzity so širším rozsahom oblastí štúdia vykazujú väčšiu disponibilitu finančných, prevádzkových a manažérskych zdrojov, čo uľahčuje fungovanie v aliancii. Silné zastúpenie veľkých, starších a výskumne orientovaných univerzít možno preto čiastočne vysvetliť faktom, že majú lepšie kapacity na budovanie nových štruktúr.

V otázke dôvodov spájania sa vysokých škôl do aliancie uvádza Lambrecht & Cavallaro (2023) tri motívy, ktoré rámčujú celý proces:

- ❖ hľadanie podobnosti,
- ❖ hľadanie komplementarity a
- ❖ hľadanie „známych“ partnerov.

Vzhľadom na vysoké transakčné náklady pri vzniku aliancie je spolupráca s už známymi, overenými a spoľahlivými partnermi spôsobom redukovania neistoty, aj nákladov. Je preto logické, že k spájaniu dochádza predovšetkým pri univerzitách, ktoré už majú vzájomné skúsenosti v rámci partnerstva alebo siete a v minulosti boli členmi rôznych vzdelávacích a výskumných sietí.

Možno konštatovať, že kritériá schvaľovania aliancií prispeli k tomu, že Iniciatívu Európske univerzity v súčasnosti tvoria najmä vysokoškolské inštitúcie, ktoré možno označiť ako excelentné. Analýza EÚ potvrdzuje toto konštatovanie (Fehrenbach & Huisman, 2022). Väčšina vysokých škôl zapojených do európskych aliancií sa v medzinárodných rankingoch umiestňuje vysoko. Možno sa teda pýtať, či Iniciatíva

Európske univerzity pri svojom celení na excelentné vysoké školy poskytujú príležitosti pre všetky typy vysokoškolských inštitúcií a či je naozaj dostatočne inkluzívna. Experti EÚ zastávajú názor, že excelentnosť má odlišné chápanie medzi rôznymi komunitami zapojenými do aliancií a že popri výskume sa kritériá excelentnosti vzťahujú tiež na procesy inovácií vo vzdelávaní a inovatívne modely manažmentu (Lambrecht & Cavallaro, 2023).

2. Efekty pôsobenia aliancií Európske univerzity

Európske univerzitné aliancie existujú iba niekoľko málo rokov, takže informácie o ich fungovaní sú zatiaľ obmedzené. Skutočné dlhodobé benefity a výzvy, ktorým môžu čeliť, budú závisieť od ich vývoja po prekonaní pilotnej fázy a na podpore zo strany európskej a národných vzdelávacích politík pri zabezpečovaní ich udržateľnosti.

Z účasti v partnerstvách medzinárodnej spolupráce sa očakávajú mnohé prínosy ako pre jednotlivcov (študentov, akademikov, administratívny personál), tak pre vysoké školy, regióny a členské štáty participantov aliancie. *Tabuľka 1* uvádza prehľad očakávaných prínosov na rôznych úrovniach zapojenia.

Tabuľka 1 Prínosy aliancií Európske univerzity

Úroveň prínosov	Forma prínosov
Európska a národná úroveň	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora európskej integrácie a kohézie • Zvýšenie relevantnosti vysokoškolského vzdelávania pre trh práce • Eliminovanie prekážok medzinárodnej spolupráce • Integrácia systémov vysokoškolského vzdelávania presahujúca Bolonský proces • Posilnenie medzinárodných strategických partnerstiev medzi vysokoškolskými inštitúciami
Inštitucionálna úroveň	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšenie reputácie a viditeľnosti univerzity • Atraktivnosť pre zahraničných akademikov • Vytvorenie strategických prístupov k medzinárodným partnerstvám • Posilnenie inštitúcií v krízových situáciách • Rozvoj a zdieľanie „dobrej praxe“ • Zdokonalenie ponuky, kvality a inovatívnosti výučby a vzdelávania • Posilnenie väzby medzi výskumom, výučbou a inováciami • Udržateľné vzdelávanie • Zlepšenie kvality výskumu
Individuálna úroveň	<ul style="list-style-type: none"> • Rast všetkých foriem mobility študentov a personálu • Rozvoj zručností • Angažovanosť v rôznych spoločenských výzvach

Zdroj: European Commission, 2020; Claeys-Kulik, 2020.

Jedným z očakávaných prínosov na makroúrovni je zvýšenie zodpovednosti vysokoškolského vzdelávania voči trhu práce. Ambiciózny cieľ dosiahnuť 50-percentnú

mobilitu študentov a personálu v rámci aliancie, dôraz na rozvoj zručností absolventov, zapojenie zamestnávateľov do poskytovania vzdelávania (napr. prostredníctvom mikroosvedčení, výučby založenej na výzvach, poskytovanie možností praxe), budúci rozvoj spoločných európskych programov a diplomov a pod. sú reakciou na stratégie explicitne ukotvené aj v cieľoch jednotného európskeho trhu pri rozširovaní cezhraničného poskytovania služieb. Doterajšie skúsenosti dokumentujú, že dohody medzi inštitúciami aliancie posilňujú všetky formy mobility. Flexibilita krátkodobej, virtuálnej a kombinovanej mobility prináša motiváciu aj pre študentov prichádzajúcich z rôzneho ekonomického či kultúrneho prostredia. Viaceré výskumné štúdie (Cino Pagliarello, 2022; Lambrecht & Cavallaro, 2023) dokazujú, že medzinárodná mobilita prináša študentom početné výhody na trhu práce, napríklad získanie pozície s vyššou profesionálnou zodpovednosťou, vyššiu mzdu, rast príležitostí na medzinárodnú kariéru, nižšie riziko nezamestnanosti.

Na inštitucionálnej úrovni sa očakáva pozitívny vplyv aliancií na participujúce inštitúcie v rozmanitých oblastiach. Univerzity predovšetkým očakávajú, že účasť v aliancii zvýši ich reputáciu, viditeľnosť a atraktivnosť pre študentov a personál, poskytne prístup do globálnych sietí ich partnerov a podporí atraktivnosť inštitúcie pri získavaní nového personálu. Dlhodobá stratégia formulovaná alianciami podporuje internacionalizáciu celej univerzity stimulovaním spolupráce rôznorodých katedier a personálu.

Hodnotiace analýzy doterajších výsledkov Európskych univerzít poukazujú na zlepšenie ponuky a inovatívnosti výučby a vzdelávania a na posilnenie väzby medzi výskumom, výučbou a inováciami. Ako najvýznamnejšie inovácie vo vzdelávaní a výučbe boli označené výučba založená na výzvach (challenge-based learning – CBL) a mikromoduly/mikroosvedčenia. Výučba založená na výzvach sa vzťahuje na „*prístup, v ktorom sa študenti spoločne s akademikmi, výskumníkmi, podnikmi, mestami, regiónmi z rôznych krajín a disciplín zaoberajú riešením veľkých spoločenských výziev*“ (European Commission, 2020). Výmenou poznatkov a praktických skúseností o používaní výučby založenej na výzvach medzi univerzitami sa podporuje aj vzdelávanie a rozširovanie kompetencií vyučujúcich. Aliancie charakterizujú výučbu založenú na výzvach ako vzdelávanie silne prepojené s reálnymi problémami okolitého sveta, výnimočné z hľadiska interdisciplinarít, kultúrnej diverzity a aplikovania inovatívnych metód výučby. Interdisciplinarita je pritom dôležitý element v príprave študentov pre rýchle sa meniace prostredie, v ktorom žijeme. Zároveň však predstavuje aj určitú výzvu, pretože môže obmedzovať špecializáciu študenta v konkrétnej oblasti.

Doterajšie skúsenosti z realizácie programov výučby založenej na výzvach naznačujú, že študenti medziuniverzitných kurzov výučby založenej na výzvach (napr. o klimatických zmenách, problémoch migrácie, kybernetickej bezpečnosti) pozitívne vnímali interdisciplinárny charakter kurzov, pretože ich motivovali aplikovať nielen poznatky svojho odboru štúdia, ale poskytli im aj poznatky z iných disciplín a umožnili komplexný pohľad na problematiku. Oceňovali tiež poznatky z pomenovania rizík riešeného problému na regionálnej úrovni a zapojenie externých prednášajúcich (podniky, verejná správa). Takéto kurzy zároveň poskytli študentom príležitosť vzájomne komunikovať v medzinárodnom prostredí v anglickom jazyku, podporili ich

znalosti v metódach aplikovaného výskumu, tímovej práci a komunikačných zručnostiach. Vzdelávanie založené na výzvach tak predstavuje pre študentov novú pridanú hodnotu, jedinečnú výmenu poznatkov so študentami z rôznych regiónov Európy, prácu na riešení aktuálnych tém v interkultúrnych tímoch.

Osobitnou témou európskych aliancií pri rozvíjaní výučby založenej na výzvach a mikromodulov je udržateľnosť. Táto oblasť je pre študentov relevantná nezávisle od miesta ich štúdia a umožňuje im angažovať sa vo veľkých spoločenských výzvach. Výučba založená na výzvach má vysoký potenciál pritiahnúť interdisciplinárne skupiny študentov (technických, prírodných, spoločenských i humanitných vied), ktorí zdieľajú svoje prístupy k otázkam udržateľnosti prostredníctvom aktivít ako kombinovaná a virtuálna mobilita, kompetenčné klastre, virtuálne laboratória atď.

Aliancie z prvých výziev Iniciatívy Európske univerzity vytvorili na poskytovanie flexibilnejšej ponuky vzdelávania inovatívne formáty, ktoré umožňujú rýchlejšie reagovať na aktuálne požiadavky a dopyt po vzdelávaní. Ich aktivity smerovali do kratších foriem vzdelávania, napríklad letné školy, mikromoduly/mikroosvedčenia, alebo krátkodobé kurzy. Mikromoduly sa vzťahujú na krátke kurzy vytvorené vysokoškolskými inštitúciami

„v spolupráci s podnikmi, regiónmi a mestami (...) s cieľom umožniť pracovnej sile v Európe získať zručnosti „just-in-time“, ktoré (...) umožňujú záujemcom zvýšiť úroveň ich aktuálnych zručností alebo získať nové potrebné zručnosti v ľubovoľnom štádiu ich kariéry“ (European Commission, 2020).

Na mikroúrovni poskytujú aliancie študentom a zamestnancom univerzít benefity v oblasti mobility, tréningu zručností a sociálnej angažovanosti. Kľúčovým cieľom je zvýšenie mobility, pričom sú uvažované všetky jej formy: fyzická, virtuálna, hybridná mobilita. Študenti sa tak môžu zúčastniť napríklad na zdieľanom medziuniverzitnom kurze typu výučby založenej na výzvach venovanom klimatickej kríze, alebo sa zúčastniť virtuálnej jazykovej kaviarne a zdokonaľiť si jazykové znalosti. Integrácia rôznych foriem mobility umožňuje konfrontáciu s rôznymi kultúrami, participáciu v medzinárodných tímoch, prístup k širokej ponuke kurzov. Poskytuje príležitosti mobility aj pre študentov, ktorí by sa inak tradičných programov mobility nezúčastňovali.

3. Kritické faktory fungovania aliancií Európske univerzity

K najväčším kritickým faktorom fungovania Európskych univerzít patrí udržateľnosť ich financovania do budúcnosti, mechanizmus riadenia aliancií a otázky súladu s národnými vzdelávacími politikami. *Tabuľka 2* poskytuje prehľad o uvedených kritických faktoroch.

Tabuľka 2 Kritické faktory aliancií Európske univerzity

Kritické faktory	Inštitucionálna úroveň
Financovanie aliancií	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie udržateľnosti financovania do budúcnosti • Odlišné úrovne finančnej podpory z verejných zdrojov jednotlivých štátov
Mechanizmus riadenia aliancií	<ul style="list-style-type: none"> • Potreba prispôbiť plány spolupráce v rokoch 2020 – 2022 pandémie koronavírusu • Zložitosť riadiacich štruktúr aliancií • Rozdielne systémy riadenia univerzít v jednotlivých štátoch • Rozdielne akademické kalendáre vzdelávacích cyklov v jednotlivých štátoch • Riešenie odlišných názorov a ich zosúladovanie
Súvisiace národné politiky vzdelávania	<ul style="list-style-type: none"> • Právne a regulačné bariéry • Nekompatibilita národných kvalifikačných rámcov • Heterogénne štruktúry bakalárskych a magisterských programov v rôznych štátoch • Udržanie lingvistickej diverzity a multilingvizmu

Zdroj: European Commission, 2020; Marques & Graf, 2022.

Udržateľné financovanie je považované za jeden z rozhodujúcich predpokladov na dosiahnutie dlhodobých cieľov aliancií. V súčasnosti existujú tri hlavné zdroje ich financovania:

- ❖ zdroje Európskej komisie z programov Erasmus+ a Horizont 2020,
- ❖ zdroje z národnej úrovne participujúcich univerzít poskytované formou priameho a nepriameho financovania,
- ❖ vlastné zdroje členov aliancie, ktoré tvoria tzv. spolufinancovanie (minimálne 20 % rozpočtu uvedeného v žiadosti o grant musí byť garantovaných samotnými členmi aliancie) a externé zdroje zo súkromného sektora.

V prvých dvoch výzvach na vytváranie aliancií boli finančné prostriedky z európskeho rozpočtu poskytované na 3 roky, v nasledujúcich výzvach došlo k výraznému navýšeniu prostriedkov a ich poskytovaniu na 4 roky.

Na národnej úrovni nemajú participujúce univerzity žiadne garancie získania prostriedkov zo štátnych zdrojov. Avšak, ani v prípade ich poskytnutia nevykazujú univerzity rovnakú úroveň podpory, čo vytvára nerovné podmienky fungovania ako medzi alianciami, tak aj vo vnútri aliancie.

V podpore (priamej či nepriamej) členov aliancií existujú medzi jednotlivými štátmi EÚ zo strany národných autorít výrazné rozdiely. Niektoré štáty poskytujú iba priamu podporu vo forme účelovo viazaných prostriedkov alebo jednorazového príspevku (Bulharsko, Grécko, Francúzsko, Portugalsko), iné iba nepriamu finančnú podporu podľa výkonu univerzity, v ktorom je hodnotená aj internacionalizácia (napr. Rakúsko, Španielsko, Fínsko) a ďalšie neposkytujú žiadnu finančnú podporu (Holandsko, Malta). Problémom finančných prostriedkov získavaných zo štátnych zdrojov je tiež neistota inštitúcií o výške a forme podpory do budúcnosti.

Európske univerzitné aliancie sú označované za „tvorcov nových manažérskych formátov“ a očakáva sa od nich inovácia tradičných riadiacich štruktúr presahujúca model obvyklého projektového manažmentu potrebného na 3 – 4-ročnú fázu projektu. Možnosť vytvoriť si štruktúru a organizáciu riadenia podľa vlastného uváženia aliancie viedla k vzniku pomerne zložitých a spleťných riadiacich štruktúr. Väčšina aliancií si vytvorila modely riadenia reprezentujúce projektové riadenie (napr. v zmysle pracovných balíkov, pyramídy projektových skupín a pod.). Na dosiahnutie dlhodobej vízie Európskych univerzít bude však potrebné transformovať projektové riadenie do logiky inštitucionálneho riadenia. Absencia istoty dlhodobého financovania do istej miery komplikuje realizáciu tejto vízie. Podobne aj absencia právneho statusu aliancií a jednoznačných pravidiel pre európske programy a procesy zabezpečovania kvality má vplyv na riadiace štruktúry aliancií.

Faktorom sťažujúcim aktivity aliancií môže byť aj nesúlad národných vzdelávacích politík medzi členmi aliancie. Napríklad vznik nových spoločných študijných programov alebo tvorba programov integrovanej mobility môže narážať na problémy nesúladu medzi národnými kvalifikačnými rámcami alebo na rozdielnu štruktúru bakalárskych a magisterských programov v jednotlivých štátoch.

Iniciatíva Európske univerzity odporučila ako inováciu vo vysokoškolskom vzdelávaní aj implementáciu mikromodulov/mikroosvedčení. Aj keď niektoré univerzity už mikroprogramy implementovali, iné ich neuplatňujú vôbec (Lambrecht & Cavallaro, 2023). Dôvodom môže byť rozdielne chápanie terminológie a odlišné pravidlá národnej akreditácie. V súčasnosti sú mikroosvedčenia často ponúkané iba ako extrakurikulárne aktivity. Vo všeobecnosti by bolo potrebné, aby aj Európska komisia vniesla do problematiky tvorby a implementácie mikromodulov/mikroosvedčení viac svetla a jednoznačnosti.

Záver

Iniciatíva Európske univerzity je orientovaná na posilnenie nadnárodnej spolupráce inštitúcií vo vysokoškolskom vzdelávaní. V tomto zmysle iniciuje a podporuje internacionalizáciu na novej úrovni: zatiaľ čo v minulosti sa rozhodujúca časť medzinárodnej spolupráce na úrovni jednotlivcov, katedier alebo inštitútov diala od prípadu k prípadu, Iniciatíva Európske univerzity ponúka možnosť formovať strategické partnerstvá komplexne na úrovni vysokoškolských inštitúcií. Podoba modelov riadenia rámcujúcich takúto spoluprácu je pritom ponechaná na samotných alianciách.

Z pohľadu budúcnosti Európskych aliancií sa natíska otázka, či a ako je možné posunúť sa od medzinárodnej spolupráce k inštitucionalizácii. Na reálnu inštitucionalizáciu aliancií by bola potrebná aspoň určitá forma ich právneho statusu. V tejto súvislosti existujú dve alternatívy inštitucionalizácie:

Prvou alternatívou

je vytvorenie Európskych univerzít na základe medzivládnych dohôd, čo by sledovalo skúsenosť súčasného Európskeho univerzitného inštitútu vo Florencii. Vlády uzatvárajúce takéto dohody by mohli prispôbiť regulačné mechanizmy fungovania univerzít ich špecifickým cieľom a misii aliancie.

V druhej alternatíve

by iniciatívu prebrala Európska komisia, ktorá by vypracovala právny štatút Európskej univerzity pre následné zjednodušenie medzivládnych dohôd. Tým by sa sledoval vzor súčasného Európskeho konzorcia pre výskumné infraštruktúry (ERIC).

Tieto alternatívy by mali dopad aj na systém riadenia aliancií, pretože by predpokladali omnoho väčšie zapojenie národných vlád do riadenia univerzity. Nie je pritom isté do akej miery by univerzity taký vplyv akceptovali. Na druhej strane, pokiaľ by Európska komisia vypracovala pre aliancie špecifický právny status, vytvorila by sa seriózna báza pre dlhodobé aktivity aliancií, ľahšie zamestnávanie personálu a kombinovanie rôznych finančných zdrojov.

Otázkou tiež je, či aktuálna podoba európskych univerzitných aliancií je skutočne vhodnou organizačnou formou pre rýchle reagovanie na meniace sa potreby študentov a trhu práce. Aliancie sú pravdepodobne príliš komplexné, menej pružné a silne koncentrované aj na rôzne iné ciele. Rizikom je, že aj keď sa aliancie snažia organizovať spoločné inovatívne vzdelávacie aktivity, inovačný proces je komplikovaný, zdĺhavý a nie úplne zakorenený vo všetkých inštitúciách.

Napriek krátkosti existencie európskych univerzitných aliancií považujú experti dosiahnuté výsledky Európskych univerzít za prínosné. Úspešnosť dosiahnutia náročných vízií a dlhodobých cieľov bude závisieť od stability financovania, zabezpečenia kvality vzdelávacích aktivít, začlenenia mikroprogramov do vzdelávacích systémov, riešenia riadiacich štruktúr a právneho postavenia aliancií.

Literatúra

CINO PAGLIARELLO, M. (2022). *Higher education in the single market between (trans)national integration and supra-nationalisation: exploring the European universities initiative*. Journal of European Integration, 2022, (1), p. 149-164. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.2011266>

CLAEYS-KULIK, A. (2020). *International strategic institutional partnerships and the European Universities Initiative: Results of the EUA survey*. Brussels, EUA. Dostupné na: <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=2807>

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2021). *Council conclusions on the European Universities Initiative – Bridging higher education, research, innovation and society: Paving the way for a new dimension in European higher education*. Brussels, 8658/21. 17. May 2021. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021XG0610%2802%29>

- CRACIUN, D. – OROSZ, K. (2018). *Benefits and costs of transnational collaborative partnerships in higher education*. EENEE Analytical Report No. 36. Dostupné na: <http://www.eenee.de/eeneeHome/EENEE/Analytical-Reports.html>
- CRACIUN, D. – KAISER, F. – KOTTMANN, A. – MEULEN, B. (2023). The European Universities Initiative. European Parliament: Policy Department for Structural and Cohesion Policies. Dostupné na: <https://research4committees.blog/cult/>
- CHARRET, A. – CHANKSELIANI, M. (2022). *The process of building European university alliances: A rhizomatic analysis of the European Universities Initiative*. Higher Education. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00898-6>
- EUROPEAN COMMISSION (2019). *First 17 Universities selected: a major step towards building a European Education Area*. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_3389
- EUROPEAN COMMISSION (2020). *European Universities Initiative*. Homepage. Dostupné na: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>
- FEHRENBACH, H. – HUISMAN, J. (2022). *A Systematic Literature Review of Transnational Alliances in Higher Education: the Gaps in Strategic Perspectives*. *European Association for International Education*. Journal of Studies in International Education. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/10283153221137680>
- GUNN, A. (2020). *The European Universities Initiative: A Study of Alliance Formation in Higher Education*. In: Curaj, A., Deca, L., Pricopie, R. (eds): *European Higher Education Area. Challenges for a New Decade*. Dordrecht: Springer. Dostupné na: https://doi.org/10.1007/978-3-030-56316-5_2
- LAMBRECHT, A. – CAVALLARO, M. (2023). *Factors leading to the formation of alliances*. Policymaker session. Dostupné na: [https://europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733105/IPOL_STU\(2023\)733105](https://europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733105/IPOL_STU(2023)733105)
- MARQUES, M. – GRAF, L. (2022). *Pushing Boundaries: The European Universities Initiative as a Case of Transnational Institution Building*. Minerva, October 2023. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s11024-023-09516-w>

Prof. Ing. Dagmar Lesáková, CSc.
autorka pôsobila ako bolonský expert
pre kvalitu vzdelávania

Mobilita absolventov a jej dôvody

Abstrakt

Tento článok sa zaoberá problematikou mobility absolventov vysokých škôl a súvisiacimi dôvodmi, pre ktoré sa mladí ľudia rozhodnú opustiť svoje bydlisko alebo miesto, kde študovali. Môže ísť o rodinné dôvody, dôvod vyššieho príjmu, lepšej kvality života alebo možností vyššej kvalifikácie. Pre každého majú tieto dôvody rôznu mieru dôležitosti, čo je aj v tejto práci prezentované. Článok vychádza z výsledkov získaných v rámci prieskumu EUROGRADUATE, kde je práve mobilita absolventov jednou z mnohých oblastí skúmania.

Kľúčové slová

Mobilita, absolventi, vysoká škola, dôvody, dôležitosť.

Abstract

This article deals with the issue of mobility of university graduates and the related reasons why young people decide to leave their place of residence or the place where they studied. It can be for family reasons, a reason for a higher income, a better quality of life or the possibility of a higher qualification. For everyone, these reasons have a different degree of importance, which will also be presented in this work. The article is based on the results obtained as part of the EUROGRADUATE survey, where the mobility of graduates is one of the many areas of research.

Keywords

Mobility, graduates, university, reasons, importance.

Úvod

Dnešný otvorený svet, progres a rýchlosť (nielen) v doprave predstavujú pre ľudí nové možnosti a lepší výber miest na štúdium a neskôr na prácu. Touto záležitosťou sa zaoberajú, pochopiteľne, aj ľudia, ktorí absolvovali štúdium na vysokej škole. Je nevyhnutné spraviť rozhodnutie, či zostať na rovnakom mieste ako počas štúdia alebo sa presťahovať na iné miesto buď v rámci Slovenska, alebo do zahraničia. Mladí ľudia často po ukončení štúdia odchádzajú do rôznych regiónov alebo krajín, aby tam hľadali zamestnanie alebo pokračovali vo svojom vzdelávaní. Dôvody mobility sú rôzne a každý im pripisuje inú mieru dôležitosti. V tomto článku nahliadneme do toho, ako to vyzerá s mobilitou absolventov vysokých škôl na Slovensku a ktoré dôvody mobility sú pre nich dôležité, resp. nedôležité.

Miera dôležitosti dôvodov mobility bola zisťovaná v prieskumom v rámci projektu EUROGRADUATE a na skúmanie dôležitosti boli stanovené štyri dôvody:

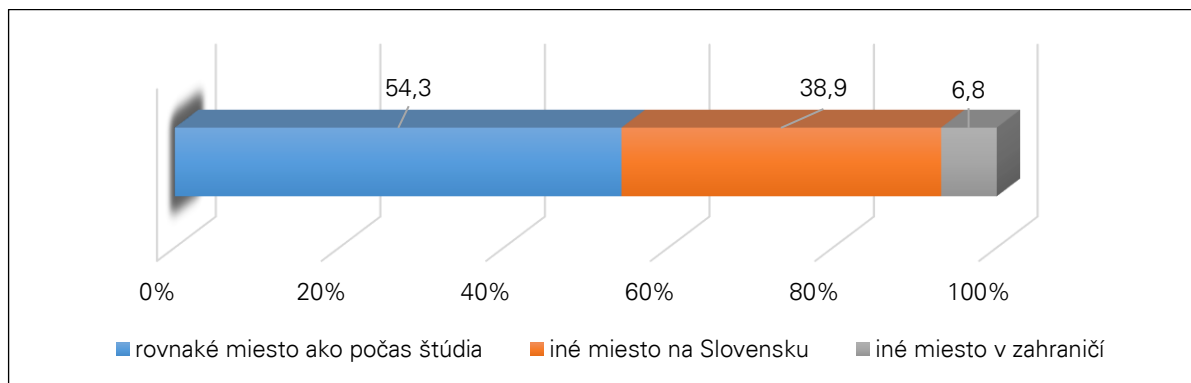
- I. kvôli partnerovi/partnerke alebo z rodinných dôvodov,
- II. vyhliadky na vyšší príjem,
- III. lepšie možnosti pre vyššiu alebo ďalšiu kvalifikáciu,
- IV. celková lepšia kvalita života v mieste súčasného bydliska.

Respondentmi sú absolventi prvého, druhého a spojeného prvého a druhého stupňa vysokoškolského štúdia v dennej a externej forme, ktorí úspešne dokončili svoje štúdium v akademickom roku 2016/2017 alebo 2020/2021. V čase zberu dát pre prieskum je to rok, resp. päť rokov od ukončenia štúdia. Vzorka oslovených absolventov bola kreovaná prostredníctvom náhodného stratifikovaného výberu. Komparačnými kritériami, ktoré budú využité v tomto článku, sú pohlavie, stupeň ukončeného štúdia (I. stupeň – Bc. a ekvivalent, II. stupeň – Mgr., Ing. a ekvivalent), rok ukončenia štúdia a forma štúdia (denná/externá) v čase ukončenia štúdia.

Výsledky prieskumu

Väčšina, teda viac ako polovica respondentov (54,3 %), žije v súčasnosti na rovnakom mieste ako počas štúdia. Ostatní teda bývajú na inom mieste, pričom necelých 39 % býva na inom mieste na Slovensku a 6,8 % na inom mieste v zahraničí.

Graf 1

Porovnaním podľa pohlavia sa nezistili markantné rozdiely. Muži aj ženy približne v rovnakej miere bývajú na rovnakom mieste ako počas štúdia (muži 56,0 %, ženy 53,0 %), alebo žijú na inom mieste na Slovensku (muži 37,9 %, ženy 39,7 %), prípadne v zahraničí (muži 6,1 %, ženy 7,3 %).

Na rovnakom mieste zostávajú prevažne absolventi bakalárskeho stupňa (I. stupeň 62,0 %, II. stupeň 50,6 %), absolventi vyššieho stupňa sa skôr presťahovali na iné miesto v rámci krajiny (I. stupeň 31,3 %, II. stupeň 42,6 %) a takmer v identickej miere sa sťahujú do zahraničia (I. stupeň 6,7 %, II. stupeň 6,8 %).

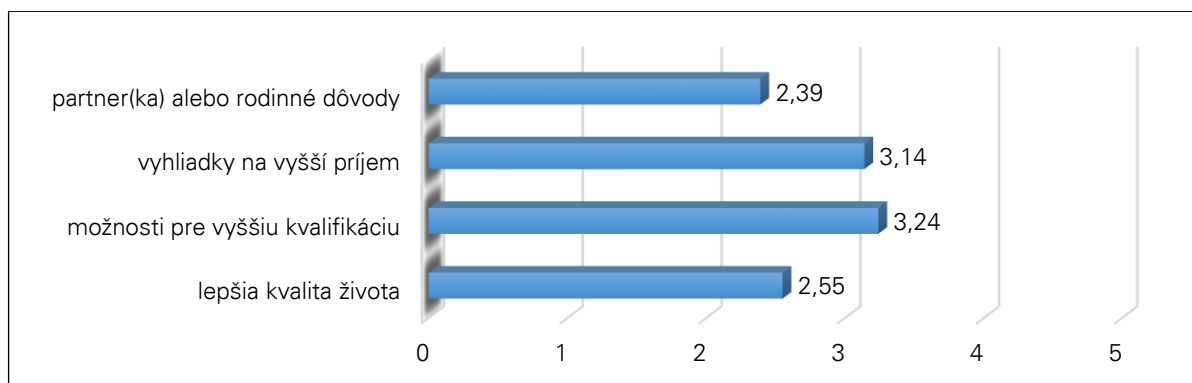
Markantný rozdiel priniesla komparácia podľa formy štúdia. Až 71,7 % absolventov externej formy býva na rovnakom mieste, zatiaľ čo pri absolventoch dennej formy je

to viac ako polovica z nich (51,6 %). Tí, čo študovali dennou formou bývajú po skončení školy najmä na inom mieste na Slovensku (denní 41,4 %, externí 23,0 %), alebo v zahraničí (denní 7,0 %, externí 5,4 %).

Podľa roku ukončenia štúdia bývajú na rovnakom mieste ako počas štúdia skôr čerstvejší absolventi (2016/17: 46,3 %, 2020/21: 61,6 %). Takmer každý druhý absolvent z ročníka 2016/17 býva na inom mieste na Slovensku (2016/17: 45,5 %, 2020/21: 32,9 %) a respondenti z tejto kategórie taktiež vo vyššej miere bývajú na inom mieste v zahraničí (2016/17: 8,2 %, 2020/21: 5,5 %).

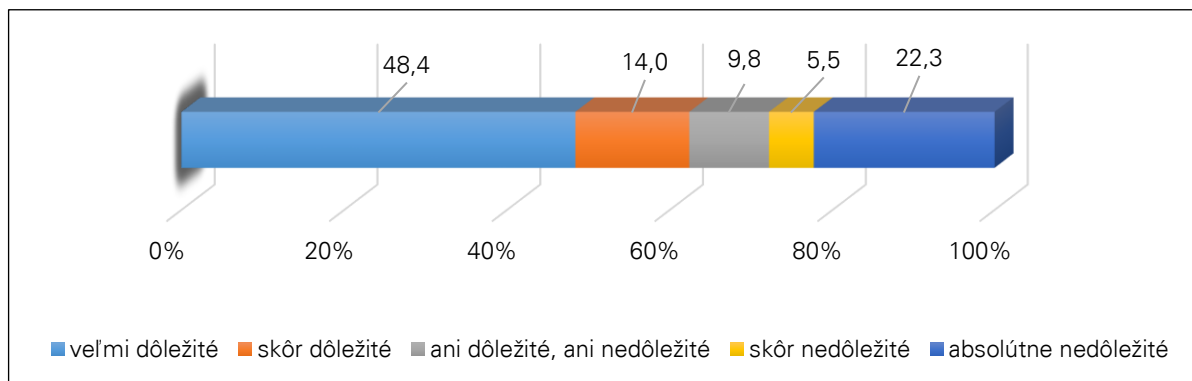
Zisťovali sa aj dôvody mobility, konkrétne miera dôležitosti rôznych dôvodov. Respondenti vyjadrovali mieru dôležitosti na 5-stupňovej škále, pričom *1 znamená veľmi dôležité a 5 absolútne nedôležité*. Ukázalo sa, že najdôležitejším dôvodom, prečo sa absolventi presťahovali do svojho súčasného miesta bydliska, je kvôli partnerovi/partnerke alebo z rodinných dôvodov (priemerná hodnota 2,39) a najmenej dôležitý je dôvod kvôli lepším možnostiam pre vyššiu alebo ďalšiu kvalifikáciu (priemer 3,24). Platí, že čím nižší priemer, tým vyššia miera dôležitosti.

Graf 2

Dôležitosť pri sťahovaní sa kvôli **partnerovi/partnerke** alebo **z rodinných dôvodov** zohráva rolu pri takmer dvoch tretinách absolventov (62,4 %), pričom pre necelú polovicu je to dokonca veľmi dôležité (48,4 %). Na druhej strane, pre viac ako štvrtinu z nich to nie je dôležité (27,8 %).

Graf 3

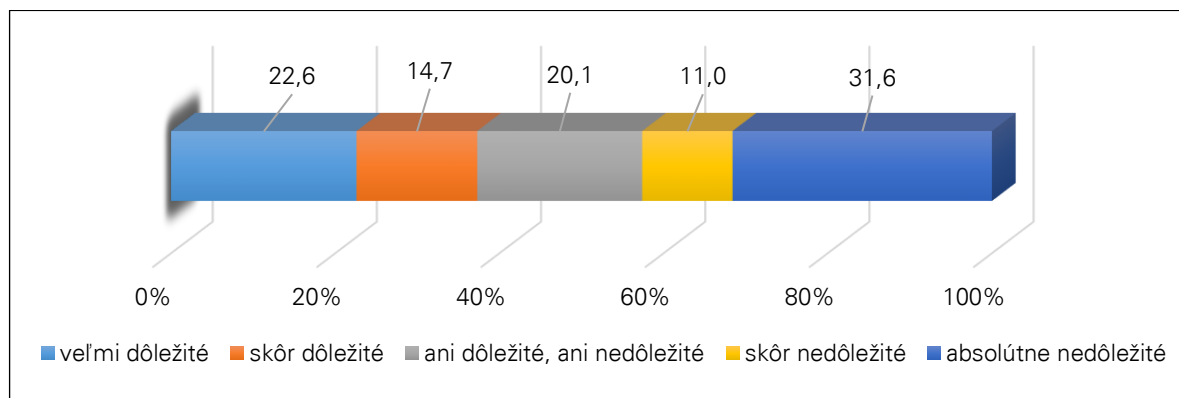
Výrazné rozdiely sa prejavili pri komparácii podľa pohlavia. Dôvod sťahovania sa kvôli partnerovi/partnerke alebo z rodinných dôvodov je dôležitý pre 70 % žien a len polovicu mužov (51,4 %), pričom tento rozdiel je najmä pri voľbe odpovede „veľmi dôležitá“ (muži 35,9 %, ženy 57,0 %). Naopak, za nedôležité to pokladá viac ako tretina mužov (36,1 %) a necelá štvrtina žien (22,2 %). Nerozhodní boli viac muži (muži 12,5 %, ženy 7,9 %).

Minimálne rozdiely boli zistené medzi absolventmi I. a II. stupňa. Približne v rovnakej miere prezentovali dôležitosť (I. stupeň: 60,8 %, II. stupeň: 63,0 %), nerozhodnosť (I. stupeň: 8,8 %, II. stupeň: 10,1 %) a taktiež aj nedôležitosť (I. stupeň: 30,4 %, II. stupeň: 26,9 %).

Podobne je to aj pri forme štúdia a roku ukončenia školy. Napriek tomu možno konštatovať, že tomuto dôvodu prikladajú viac dôležitosť absolventi denného štúdia (denní 62,9 %, externí 58,3 %) a absolventi, ktorí svoje štúdium ukončili v akademickom roku 2016/17 (2016/17: 64,9 %, 2020/21: 59,3 %). Pri forme štúdia nebol spomínaný dôvod dôležitý taktiež pre absolventov denného štúdia (denní 27,8 %, externí 26,1 %), pretože externisti boli viac nerozhodní (denní 9,2 %, externí 15,7 %). Pri roku ukončenia štúdia nerozhodnosť predstavovala každého desiateho v oboch kategóriách (2016/17: 10,2 %, 2020/21: 9,3 %), a tak nedôležitosť volili viac neskoršie skončení absolventi (2016/17: 25,0 %, 2020/21: 31,5 %).

Vyhliadky na vyšší príjem nedosiahli nadpolovičný podiel respondentov prezentujúcich dôležitosť, bolo ich presne 37,3 %. Je viac takých, ktorí sa priklonili k nedôležitosťi (42,6 %) a každý piaty opýtaný bol nerozhodný (20,1 %).

Graf 4

Tentokrát sa pri komparácii podľa pohlavia neprejavili tak markantné rozdiely. Vyhliadky na vyšší príjem ako dôvod na presťahovanie je dôležitý v približne rovnakej miere pre mužov (40,3 %), aj ženy (35,1 %). Je zaujímavé, že pri nedôležitosťi bol zistený rovnaký percentuálny podiel v oboch skupinách (zhodne po 42,6 %) a takisto je zaujímavé, že vyšší príjem pre obe pohlavia je skôr nedôležitý ako dôležitý. Nerozhodnejšie boli ženy (ženy 22,3 %, muži 17,0 %).

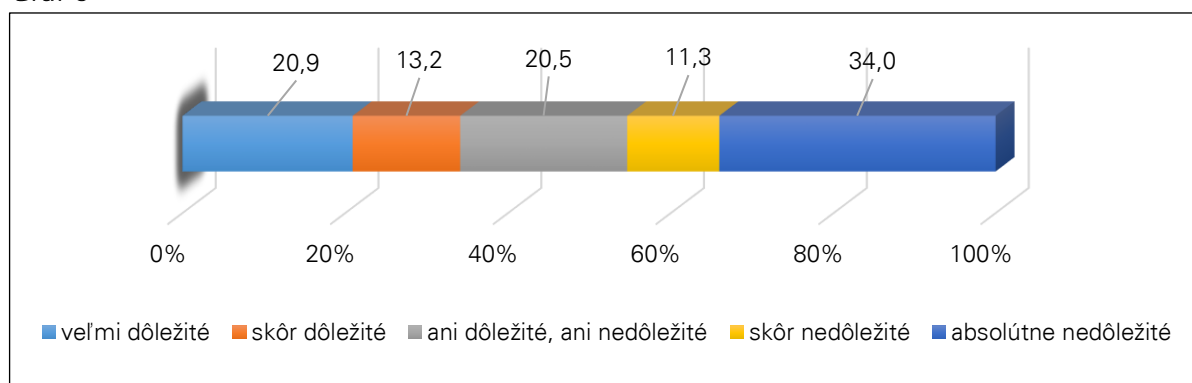
Vzácné vyrovnané percentuálne podiely s minimálnymi rozdielmi existujú pri porovnaní podľa stupňa štúdia. Tak, ako pri predošlom dôvode, aj v tomto prípade sa v podobnej miere prikláňali k dôležitosťi (I. stupeň: 36,1 %, II. stupeň: 37,7 %)

a nedôležitosti (I. stupeň: 41,9 %, II. stupeň: 42,9 %). Približne každý piaty absolvent I. aj II. stupňa je nerozhodný (I. stupeň: 21,9 %, II. stupeň: 19,4 %).

Spomínaný dôvod na presťahovanie sa je dôležitejší pre absolventov denného štúdia (denní 38,0 %, externí 30,1 %), externisti sú skôr nerozhodní (denní 19,5 %, externí 27,4 %) a v rovnakej miere vyjadrili obe skupiny nedôležitosť (zhodne po 42,5 %). Podľa roku ukončenia vyjadrili väčšiu dôležitosť skôr skončení absolventi (2016/17: 40,0 %, 2020/21: 33,9 %) a nedôležitosť čerstvejším absolventi (2016/17: 41,1 %, 2020/21: 44,5 %), ktorí boli takisto viac nerozhodní (2016/17: 18,8 %, 2020/21: 21,7 %).

Podobne je to aj pri dôvode **lepších možností pre vyššiu alebo ďalšiu kvalifikáciu**, kde respondenti prezentovali najnižší podiel dôležitosti zo všetkých skúmaných dôvodov. Bola to len tretina z nich (34,1 %). Opäť sa pätina nevedela rozhodnúť, či to pre nich je alebo nie je dôležité (20,5 %) a zvyšných 45,3 % to pokladá za nedôležité.

Graf 5

Nízka dôležitosť dôvodu lepších možností pre vyššiu/ďalšiu kvalifikáciu sa prejavila aj pri porovnaní podľa pohlavia. Len tretina mužov aj žien to považuje za dôležité (muži 34,4 %, ženy 33,9 %) a každý piaty, resp. každá piata sú nerozhodní (muži 19,2 %, ženy 21,4 %). Na druhej strane, nedôležitosť sa týka až 46,4 % mužov a 44,6 % žien.

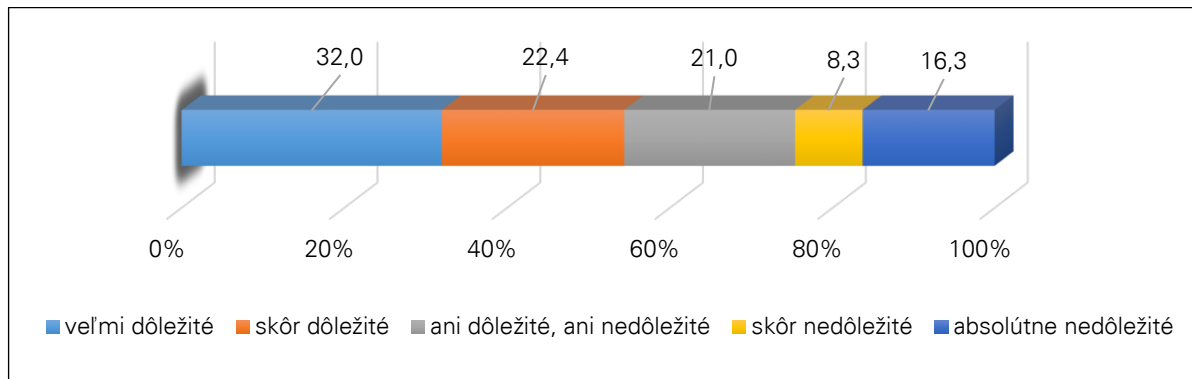
Sú to absolventi vyššieho stupňa, ktorí vo vyššej miere deklarovali dôležitosť (I. stupeň: 32,8 %, II. stupeň: 34,6 %), no taktiež aj nedôležitosť (I. stupeň: 44,3 %, II. stupeň: 45,7 %), pretože absolventi I. stupňa boli skôr nerozhodní (I. stupeň: 23,0 %, II. stupeň: 19,6 %). Rozdiely sú však minimálne.

Výraznejší rozdiel bol však zistený v dôležitosti medzi dennými a externými absolventmi, kde absolventi dennej formy štúdia dosiahli vyšší podiel (denní 34,8 %, externí 27,5 %). Externisti boli opäť skôr nerozhodní (denní 19,9 %, externí 28,3 %) a nedôležitosť sa pohybovala v oboch skupinách na približne rovnakej úrovni (denní 45,3 %, externí 44,2 %). Diferencia podľa roku ukončenia štúdia bola minimálna ako pri dôležitosti (2016/17: 33,1 %, 2020/21: 35,4 %), nerozhodnosti (2016/17: 19,3 %, 2020/21: 22,0 %) a aj nedôležitosti (2016/17: 47,5 %, 2020/21: 42,6 %).

Návrat k vyššej miere dôležitosti predstavuje oblasť, resp. dôvod **lepšej celkovej kvality života v mieste súčasného bydliska**, kde dôležitosť prezentuje 54,4 % respondentov. V tomto prípade sledujeme najnižšie percento pri celkovej

nedôležitosti (24,6 %), avšak, ako aj pri posledných dvoch dôvodoch, pomerne vysoké percento nerozhodných (21,0 %), ktoré je v porovnaní s ostatnými dôvodmi najvyššie, hoci rozdiel je minimálny.

Graf 6

Aj keď minimálny rozdiel, dôvod lepšej celkovej kvality života súčasného bydliska, je dôležitejší pre ženy (muži 53,4 %, ženy 54,9 %), rovnako ako aj nedôležitosť je dominantnejšia u žien (muži 23,2 %, ženy 25,7 %), pretože muži boli viac nerozhodní (muži 23,4 %, ženy 19,3 %).

Dôležitosť lepšej kvality života pripisujú najmä absolventi I. stupňa (I. stupeň: 56,1 %, II. stupeň: 53,7 %), absolventi externej formy štúdia (denní 53,8 %, externí 60,3 %) a skôr skončení respondenti (2016/17: 54,8 %, 2020/21: 53,7 %). Podľa stupňa štúdia sú nerozhodnejší absolventi vyššieho stupňa (I. stupeň: 19,4 %, II. stupeň: 21,6 %) a pri tejto komparácii je zhodne 24,6 % absolventov I. aj II. stupňa, ktorí tento dôvod na presťahovanie pokladajú za nedôležitý. Nedôležitosť podľa skúmaného dôvodu a formy štúdia je príznačnejšia pre absolventov denného štúdia (denní 25,0 %, externí 19,9 %), podobne ako aj nerozhodnosť (denní 21,1 %, externí 19,8 %). Pri porovnaní podľa roku ukončenia štúdia je nedôležitosť vyššia u neskor skončených absolventov (2016/17: 23,1 %, 2020/21: 26,6 %) a nerozhodnosť u tých, ktorí absolvovali školu v ročníku 2016/17 (2016/17: 22,1 %, 2020/21: 19,6 %).

Záver

Interpretované výsledky ukázali, že viac ako polovica absolventov (54,3 %) ostala žiť na rovnakom mieste, ako študovala. Ostatní sa presťahovali na iné miesto, či už na Slovensku (38,9 %) alebo v zahraničí (6,8 %). Kým porovnanie podľa pohlavia neprinesla markantné rozdiely, zreteľnejšie je to pri iných komparačných premenných.

Možno konštatovať, že na rovnakom mieste ostávajú a nestahujú sa po skončení školy najmä absolventi bakalárskeho stupňa, externej formy štúdia a čerstvejší absolventi z ročníka 2020/21. Pri konkrétnych štyroch skúmaných dôvodoch mobility, je tým s najvyššou mierou dôležitosti rodinný dôvod (resp. kvôli partnerovi/partnerke). Nasledujú dôvod lepšej kvality života, vyhliadky na vyšší príjem a nakoniec možnosti

pre vyššiu alebo ďalšiu kvalifikáciu. Vyššiu mieru dôležitosti uvádzali prevažne absolventi dennej formy štúdia, II. stupňa a absolventi štúdia v akademickom ročníku 2016/17. Platilo to v troch zo štyroch prípadov. Komparácia podľa pohlavia ukázala, že ženy aj muži boli dominantnejší v dvoch prípadoch (muži: vyhliadky na vyšší príjem a lepšie možnosti pre vyššiu alebo ďalšiu kvalifikáciu; ženy: rodinné dôvody a celková lepšia kvalita života v mieste súčasného bydliska), pričom jednoznačne najmarkantnejší rozdiel bol zistený pri rodinných dôvodoch (resp. kvôli partnerovi/partnerke), kde mali ženy výrazne vyšší podiel pri prezentovaní dôležitosti (ženy 70,0 %, muži 51,4 %).

Kompletné výsledky a hlbšia analýza nielen o mobilite absolventov, ale aj o iných skúmaných oblastiach v prieskume EUROGRADUATE, sú k nahliadnutiu v záverečnej správe na webovej stránke Centra vedecko-technických informácií – absolvent.cvtisr.sk.

Mgr. Tomáš Runa
CVTI SR
tomas.runa@cvtisr.sk

Funded by the
European Union

eurograduate.eu
survey 2022

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora (-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie, alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Príjem externých absolventov

Abstrakt

Hlavným cieľom predkladanej štúdie je priblížiť čitateľom zistenia o príjmovej situácii vysokoškolských absolventov so špecifickým zameraním na absolventov externej formy štúdia. Zameriame sa na popísanie rozdielov vo výške príjmu medzi absolventmi, vzhľadom na ich socio-demografické charakteristiky a ich súčasné pôsobenie na trhu práce. Príjem absolventov je uvádzaný v podobe priemeru a mediánu, čo nám umožnilo prehľadne porovnať a znázorniť aktuálnu finančnú situáciu absolventov. Prezentované údaje boli čerpané z výsledkov prieskumu Eurograduate, ktorý realizovalo Centrum vedecko-technických informácií SR.

Kľúčové slová

Externí absolventi, priemerný príjem, mediánový príjem, zamestnanie.

Abstract

The main goal of the presented study is to bring to the readers the findings about the income situation of university graduates with a specific focus on part-time graduates of study. We will focus on describing the differences in the amount of income between graduates, considering their socio-demographic characteristics and their current activity on the labor market. The income of graduates is presented in the contribution in the form of average and median, which enabled us to clearly compare and illustrate the current financial situation of graduates. The data presented were drawn from the results of the Eurograduate survey, which was carried out by the Center for Scientific and Technical Information of the Slovak Republic.

Keywords

Part-time graduates of HEI, average income, median income, employment.

Úvod

Projekt Eurograduate¹ je prieskum zameraný na mapovanie prechodu absolventov vysokých škôl zo školy na trh práce, realizovalo ho Centrum vedecko-technických informácií SR. Podkladom pre skoncipovanie tohto príspevku boli zistenia z prieskumu Eurograduate. Výskumnú vzorku tvorili absolventi prvého, druhého a spojeného prvého a druhého stupňa vysokoškolského štúdia v dennej a externej forme, ktorí ukončili štúdium v akademických rokoch 2020/2021 a 2016/2017. Zber údajov sa uskutočnil v období november 2022 až február 2023 s použitím

¹ Ďalšie informácie o projekte spolu s výstupmi sú dostupné na stránkach <https://absolvent.cvtisr.sk> a <https://www.eurograduate.eu/>.

anonymného on-line dotazníka. Po vyčistení databázy tvorilo výberový súbor 454 respondentov. Získané údaje boli analyzované pomocou štatistického programu IBM SPSS Statistics.

Zámerom predkladanej štúdie je priblížiť čitateľom informácie o príjmovej situácii vysokoškolských absolventov externej formy štúdia. Téma príjmu je nepochybne zaujímavá, či už pre porovnanie vlastných skúseností čitateľov, ale aj ako inšpirácia pre súčasných študentov a budúcich zamestnancov. V článku budú tieto údaje analyzované z pohľadu socio-demografických charakteristík respondentov a ich praktických skúseností z trhu práce. V článku budeme prezentovať mesačnú hrubú mzdu absolventov pomocou priemeru² a mediánu³. Umožní nám to efektívne a prehľadne poukázať na zistené rozdiely medzi premennými. Ak budú zistené rozdiely významné, budú potvrdené relevantnými štatistickými výpočtami⁴.

Treba pripomenúť, že v dobe konania prieskumu (koniec roka 2022, resp. začiatok roka 2023) bola priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v hospodárstve SR na úrovni 1 304 eur, resp. 1 327 eur (podľa údajov Štatistického úradu SR).

Príjem podľa socio-demografických znakov

Existenciu rozdielov v príjme absolventov na základe ich socio-demografických znakov potvrdili aj údaje zo skôr realizovaného prieskumu o uplatniteľnosti absolventov vysokých škôl na trhu práce⁵ (Absolvent 2019). Tieto zistenia boli tiež spracované v predchádzajúcich príspevkoch⁶ Academie. Pre zaujímavosť pripomenieme, že externí absolventi, ktorí ukončili štúdium skôr (v roku 2014) disponovali vyšším priemerným, aj mediánovým príjmom ako tí, ktorí ukončili štúdium neskôr (v roku 2018). Muži mali vyšší príjem ako ženy a so zvyšujúcim sa stupňom vzdelania absolventov rástol aj ich príjem.

Vzhľadom na predchádzajúce zistenia bolo logické očakávať, že aj v prípade prieskumu Eurograduate budú rozdiely v príjme podľa socio-demografických znakov respondentov. Predpokladali sme, že absolventi s ukončeným vzdelaním v roku 2016 budú disponovať vyšším príjmom ako absolventi z roku 2020, a to kvôli skoršiemu ukončeniu vzdelania, resp. dlhšiemu zotrvaníu absolventov na trhu práce (praxi). Pri základnej analýze boli zistené mierne rozdiely v príjme (priemernom, aj mediánovom) externistov, avšak podrobnejšie analýzy ukázali, že tieto rozdiely neboli signifikantné. Tento predpoklad sa teda nepotvrdil, rozdiely neboli štatisticky významné (Cramer V = 0,146; p = 0,498), nemožno teda konštatovať, že dlhšia prax absolventov (z roku 2016) determinuje výšku ich príjmu.

² Je vypočítaný zo všetkých prípadov, vrátane vysokých hodnôt.

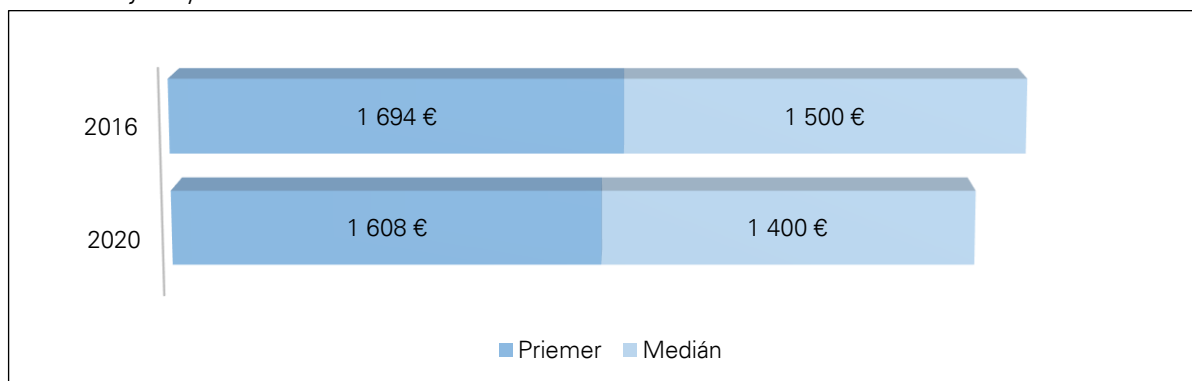
³ Je to stredná hodnota všetkých uvedených miezd.

⁴ Sú to výpočty (koeficienty a testy) znázorňujúce štatisticky nevýznamné alebo významné zistenia (napr. vzťah/súvislosti medzi skúmanými premennými).

⁵ Podrobnejšie informácie o predchádzajúcich kolách národných prieskumov spolu s výstupmi sú dostupné na stránke <https://absolvent.cvtisr.sk>.

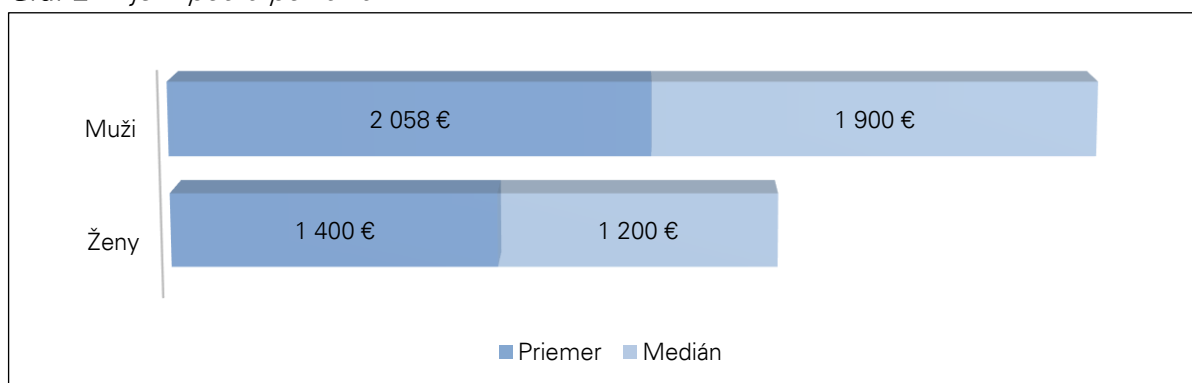
⁶ Podrobnejšie informácie pozri: FILČÁK, T.: Príjmová situácia absolventov vysokých škôl. In: ACADEMIA 2-3/2021 (dostupné na <https://academia.cvtisr.sk>).

Graf 1 Príjem podľa roku ukončenia vzdelania

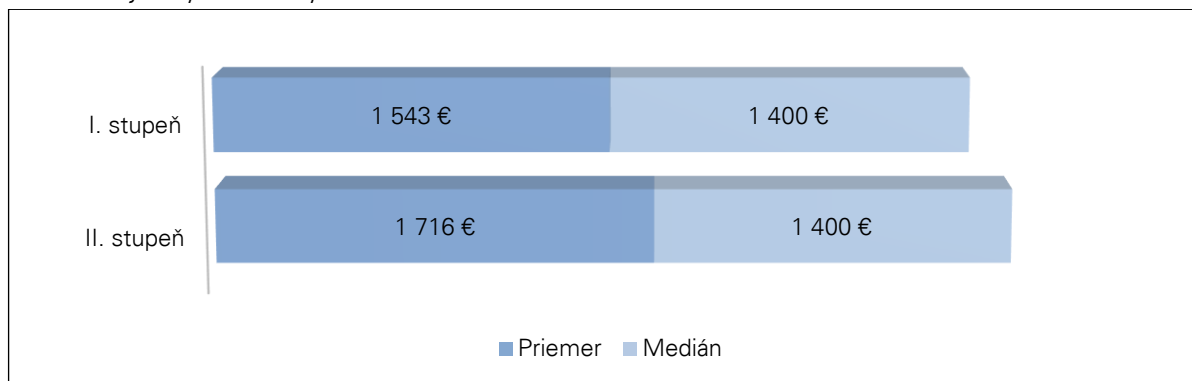
Podľa pohlavia a príjmu respondentov boli zistené výrazné rozdiely. Na zisťovanie rozdielov medzi týmito premennými bol použitý T-test. Muži disponovali vyšším príjmom (priemerným – 2 058 eur, aj mediánovým – 1 900 eur) oproti ženám (priemerný – 1 400 eur, mediánový – 1 200 eur). Tieto rozdiely boli štatisticky významné ($t = 9,039$, $p < 0,001$).

Graf 2 Príjem podľa pohlavia

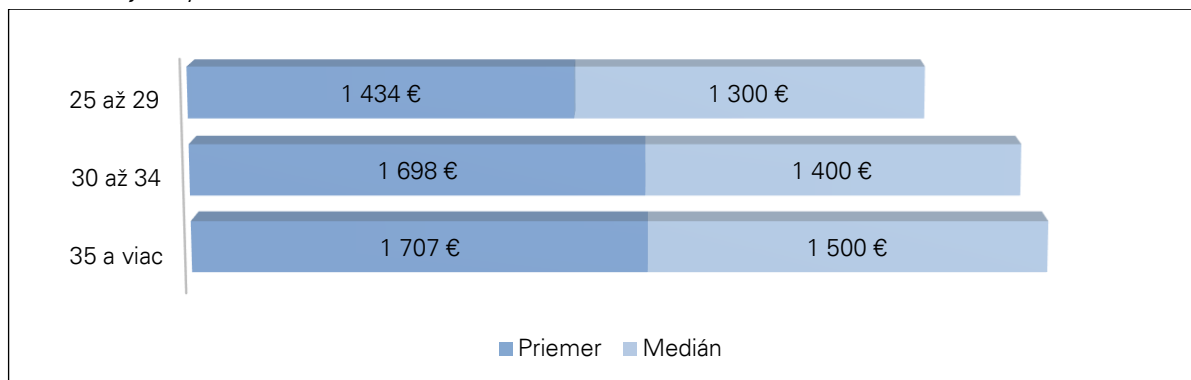
Mierne rozdiely boli zistené pri stupni vzdelania absolventov a príjmom. Externí absolventi s II. stupňom vzdelania mali vyšší priemerný príjem (1 716 eur) v porovnaní s absolventmi s I. stupňom vzdelania (1 400 eur). Mediánový príjem externistov bez ohľadu na dosiahnutý stupeň vzdelania bol rovnaký (1 400 eur).

Graf 3 Príjem podľa stupňa vzdelania

Pri pohľade na externých absolventov roztriedených podľa veku možno pozorovať, že najnižším príjmom (priemerným – 1 434 eur, aj mediánovým – 1 300 eur) disponujú mladší absolventi (25- až 29-roční), naopak, starší absolventi (35- a viacroční) disponujú najvyšším príjmom (priemerným – 1 707 eur, aj mediánovým – 1 500 eur). Medzi premennými bola zistená pozitívna korelácia, teda, že so zvyšujúcim sa vekom absolventov rástol aj ich príjem (Spearman rho = 0,130, p = 0,010), zistenia sú štatisticky významné.

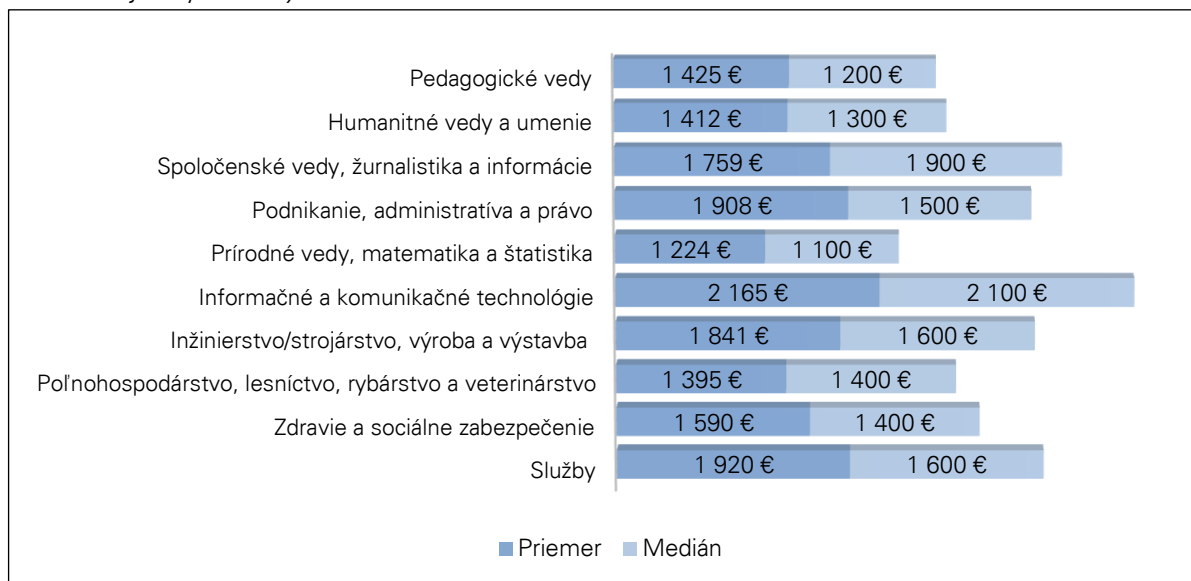
Graf 4 Príjem podľa veku

Je známe, že niektoré študijné odbory sú na trhu práce žiadanejšie, a teda absolventi týchto odborov disponujú aj výrazne vyšším príjmom. Na určenie rozdielov medzi vyštudovaným odborom externistov a ich súčasným príjmom použijeme Kruskal-Wallis H test. Medzi uvedenými premennými bol zistený štatisticky významný rozdiel ($H(9) = 26,289$, $p = 0,002$).

Najviac zarábali absolventi informačných a komunikačných technológií (priemer – 2 165 eur, medián – 2 100 eur), nasledovali absolventi služieb (priemer – 1 920 eur, medián – 1 600 eur) a podnikania, administratívy a práva (priemer – 1 908 eur, medián – 1 500 eur).

Graf 5 Príjem podľa vyštudovaného odboru

Najmenej zarábali absolventi z odborov prírodných vied, matematiky a štatistiky (priemer – 1 224 eur, medián – 1 100 eur), poľnohospodárstva, lesníctva, rybárstva a veterinárstva (priemer – 1 395 eur, medián – 1 400 eur), humanitných vied a umenia (priemer – 1 412 eur, medián – 1 300 eur) a pedagogických vied (priemer – 1 425 eur, medián – 1 200 eur).

Príjem podľa špecifik zamestnávateľov

Pri analýzach príjmu absolventov externej formy sme očakávali, že sa ich príjem môže líšiť podľa špecifických rysov zamestnávateľov, u ktorých sú zamestnaní. Z údajov je zrejmé, že súčasný príjem externistov sa líšil podľa oblasti, v ktorej pôsobí daný zamestnávateľ, tieto rozdiely sú štatisticky významné ($H(9) = 26,289$, $p < 0,001$).

Externí absolventi zarábali najviac, ak boli zamestnaní v extrateritoriálnych organizáciách a združení (priemer a medián – 2 500 eur), dodávkach elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu (priemer – 2 380 eur a medián – 2 000 eur), veľkoobchode a maloobchode, oprave motorových vozidiel a motocyklov (priemer – 2 224 eur a medián – 2 300 eur).

Najnižšími zárobkami disponovali absolventi externej formy zamestnaní u zamestnávateľov pôsobiacich v oblasti nehnuteľností (priemer a medián – 1 000 eur), ubytovacích a stravovacích službách (priemer a medián – 1 050 eur) a stavebníctve (priemer – 1 275 eur, medián – 925 eur).

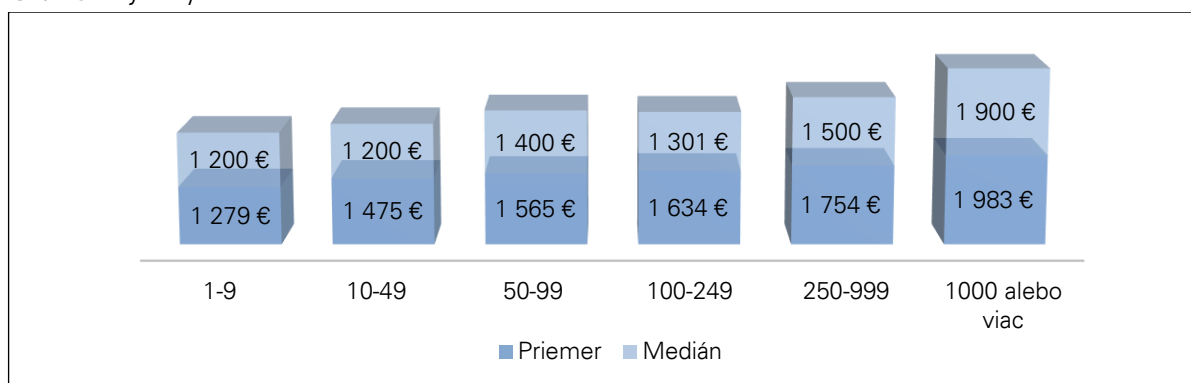
Tabuľka 1 Príjem podľa oblasti pôsobenia zamestnávateľa

Oblasť pôsobenia zamestnávateľa	Priemer	Medián
poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	1 395 €	1 400 €
priemyselná výroba	1 977 €	1 600 €
dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	2 380 €	2 000 €
dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	2 000 €	1 600 €
stavebníctvo	1 275 €	925 €
veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	2 224 €	2 300 €
doprava a skladovanie	1 872 €	1 250 €
ubytovacie a stravovacie služby	1 050 €	1 050 €
informácie a komunikácia	2 065 €	2 200 €
finančné a poisťovacie činnosti	1 700 €	1 600 €
činnosti v oblasti nehnuteľností	1 000 €	1 000 €
odborné, vedecké a technické testovanie a analýzy	1 701 €	1 350 €
administratívne a podporné služby	1 437 €	1 302 €
verejná správa a obrana; povinné soc. zabezpečenie	1 816 €	1 800 €
vzdelávanie	1 232 €	1 200 €
zdravotníctvo a sociálna pomoc	1 546 €	1 300 €
umenie, zábava a rekreácia	1 420 €	1 420 €
ostatné činnosti	1 619 €	1 550 €
činnosti extrateritoriálnych organizácií a združení	2 500 €	2 500 €

Absolventi zamestnaní v malých spoločnostiach (1 až 9 a 10 až 49 zamestnancov) majú podľa zistení najnižší priemerný príjem (1 279 eur, resp. 1 475 eur) a aj mediánový príjem (zhodne 1 200 eur). Naopak, absolventi v najväčších spoločnostiach (250 až 999 a 1 000 a viac zamestnancov) disponujú najvyšším príjmom, priemerným (1 754 eur, resp. 1 983 eur), aj mediánovým (1 500 eur, resp. 1 900 eur). Za pozornosť stojí aj konštantný nárast (priemerného) príjmu externých absolventov naprieč všetkými spoločnosťami (od najmenších po najväčšie).

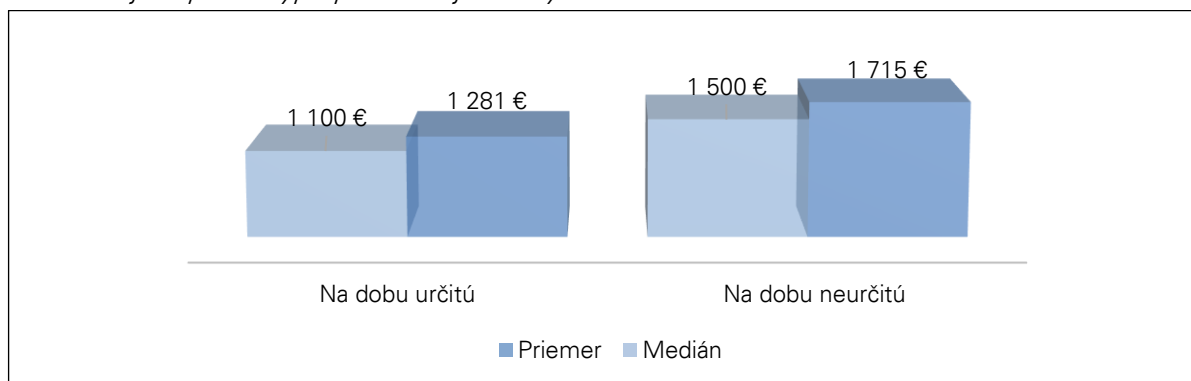
Pozitívna korelácia potvrdzuje, že so zvyšujúcim sa počtom zamestnancov v spoločnosti rásť aj príjem externých absolventov. Zistenia boli štatisticky významné (Spearman rho = 0,349, p < 0,001).

Graf 6 Príjem podľa veľkosti zamestnávateľa

Externí absolventi, ktorí v súčasnom zamestnaní majú pracovnú zmluvu na dobu neurčitú, disponujú vyšším príjmom (priemerný – 1 715 eur, aj mediánový – 1 500 eur) než absolventi s pracovnou zmluvou na dobu určitú (priemer – 1 281 eur, medián – 1 100 eur).

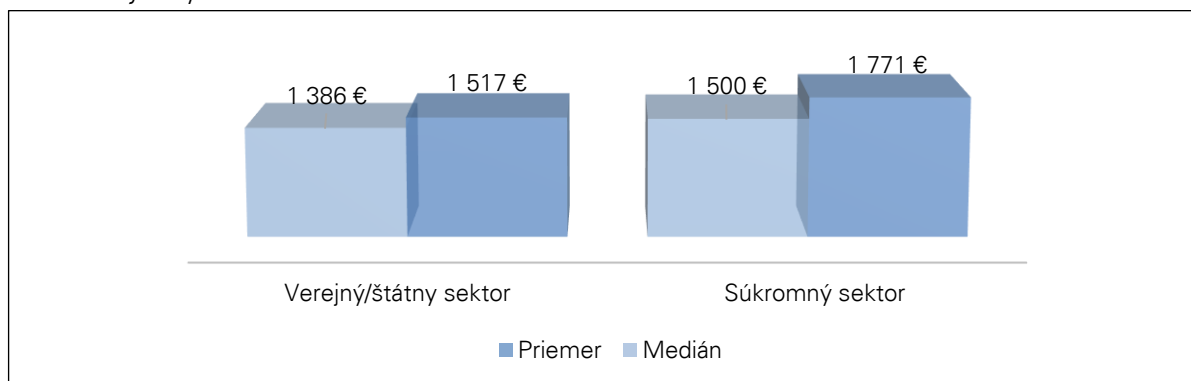
Graf 7 Príjem podľa typu pracovnej zmluvy

Existovali štatisticky významné rozdiely (Cramer V = 0,301; p < 0,001) vo výške príjmu absolventov podľa toho, v akom sektore boli respondenti zamestnaní.

Vyšším príjmom disponovali respondenti zamestnaní v súkromnom sektore (priemerný – 1 771 eur, mediánový – 1 500 eur) oproti zamestnaným vo verejnom a štátnom sektore (priemerný – 1 517 eur, mediánový – 1 386 eur).

Graf 8 Príjem podľa sektora zamestnávateľa

Príjem podľa osobných skúseností

V tejto časti sme pozornosť zamerali na sledovanie rozdielov vo výške príjmu externých absolventov podľa ich osobných skúseností z praxe.

Externí absolventi, ktorí vykonávajú prácu, na ktorú je potrebné nižšie ako vysokoškolské vzdelanie zarábali menej (priemer – 1 520 eur, medián – 1 350 eur) v porovnaní s absolventmi, ktorí pracovali na pozícii vyžadujúcej vysokoškolské vzdelanie. Najvyšší príjem (priemerný – 1 800 eur, mediánový – 1 500 eur) mali absolventi vykonávajúci prácu, na ktorú je potrebný II. stupeň vysokoškolského vzdelania.

Možno konštatovať, že so zvyšujúcimi sa nárokmi na vzdelanie v súčasnej práci externých absolventov, rastie aj ich príjem (Spearman rho = 0,126, p = 0,013).

Tabuľka 2 Príjem podľa vyžadovaného vzdelania

Vyžadované vzdelanie	Priemer	Medián
Nižšie ako vysokoškolské vzdelanie	1 520 €	1 350 €
Vyššie odborné vzdelanie	1 605 €	1 400 €
Bakalársky titul alebo jeho ekvivalent	1 624 €	1 500 €
Magisterský titul alebo jeho ekvivalent	1 800 €	1 500 €

Predpokladali sme, že ak respondenti budú v práci, ktorá úplne súvisí s ich vyštudovaným odborom, tak budú mať vyšší príjem, ako keď sú v práci, ktorá nesúvisí s ich vyštudovaným odborom. Viedlo nás k tomu presvedčenie, že absolventi disponujú najlepšimi vzdelanostnými predpokladmi pre danú prácu a toto sa následne prejaví na finančnom ohodnotení absolventa.

Analýza rozptylu (ANOVA) tento predpoklad nepotvrdila. Neexistujú štatisticky významné odlišnosti medzi výškou príjmu absolventov a prácou vo vyštudovanom odbore (F = 0,829, df = 9, p = 0,590).

Prekvapujúcim zistením bolo, že najvyšší priemerný príjem mali absolventi, ktorí uviedli možnosť 3 (práca ani vo vlastnom odbore, ale ani v úplne inom odbore) (1 745 eur) a najvyšší mediánový príjem mali absolventi pracujúci čiastočne vo vyštudovanom odbore (1 600 eur).

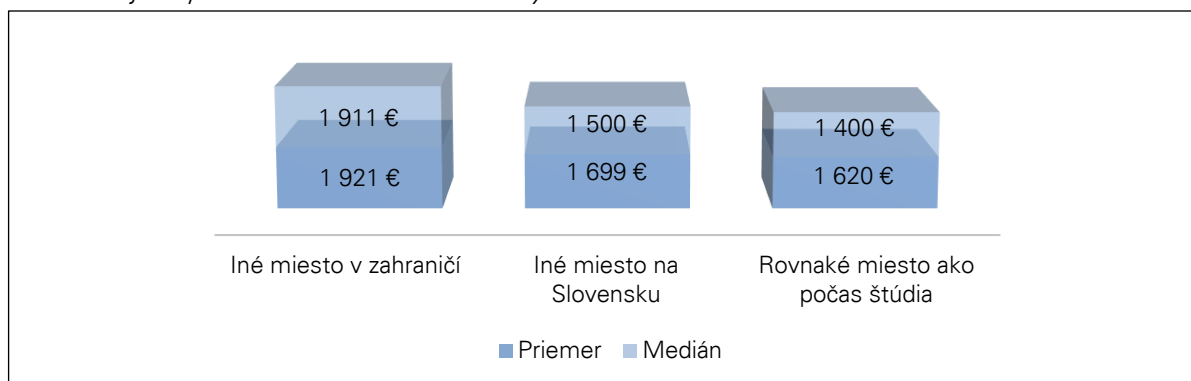
Tabuľka 3 Príjem podľa práce vo vyštudovanom odbore

Práca vo vyštudovanom odbore	Priemer	Medián
1 práca vo vyštudovanom odbore	1 664 €	1 400 €
2 práca čiastočne vo vyštudovanom odbore	1 743 €	1 600 €
3 práca ani vo vlastnom odbore, ani v úplne inom odbore	1 745 €	1 570 €
4 práca čiastočne v inom odbore	1 726 €	1 450 €
5 práca v úplne inom odbore	1 480 €	1 300 €

Podľa údajov absolventi externej formy, ktorí sa po ukončení štúdia na vysokej škole presťahovali, disponujú vyšším príjmom.

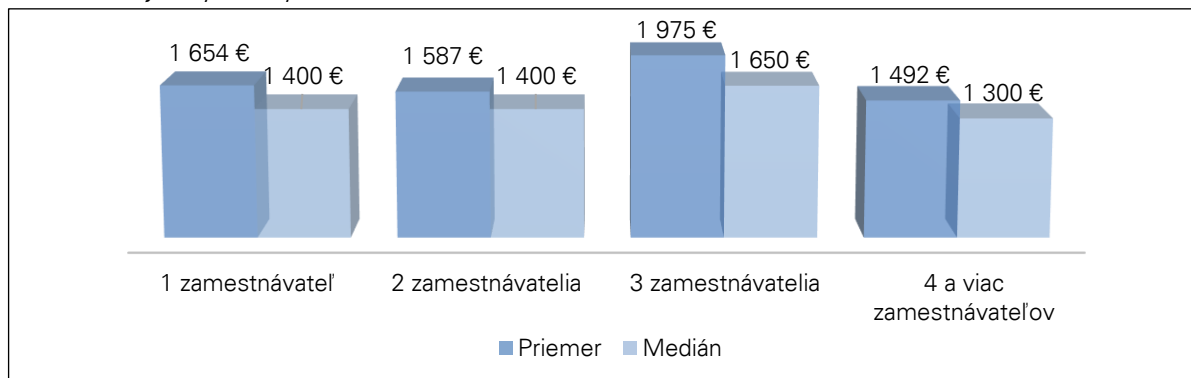
Ak bolo bydlisko absolventov rovnaké ako počas štúdia na vysokej škole, ich hrubý mesačný priemerný príjem bol na úrovni 1 620 eur a mediánový 1 400 eur. V prípade, ak sa presťahovali na iné miesto v rámci Slovenska, ich priemerný príjem bol 1 699 eur a mediánový 1 500 eur. Ak sa absolventi presťahovali do zahraničia, ich priemerný príjem sa pohyboval na úrovni 1 921 eur a mediánový 1 911 eur.

Graf 9 Príjem podľa miesta súčasného bydliska

Jedným z najčastejších dôvodov na zmenu zamestnávateľa je výška príjmu. Preto sme považovali za dôležité analyzovať, či má počet zamestnávateľov, ktorých mali absolventi od ukončenia štúdia na vysokej škole vplyv na výšku ich príjmu.

Graf 10 Príjem podľa počtu zamestnávateľov

Zo zistení vyplýva, že najvyšším priemerným, aj mediánovým príjmom disponovali externí absolventi, ktorí mali od ukončenia štúdia troch zamestnávateľov (1 975 eur resp. 1 650 eur). Avšak najnižší priemerný a mediánový príjem bol zistený pri absolventoch so štyrmi a viac zamestnávateľmi (1 492 eur, resp. 1 300 eur). Možno konštatovať, že striedanie zamestnávateľov síce môže pomôcť k vyššiemu príjmu, avšak príliš časté striedanie zamestnávateľov je skôr kontraproduktívne.

Respondenti zapojení do prieskumu boli celkovo spokojní s rôznymi aspektmi ich súčasnej práce. Avšak pre potreby tohto článku sme sa rozhodli podrobnejšie analyzovať spokojnosť externých absolventov s vybranými oblasťami ich práce vzhľadom na ich priemerný a mediánový príjem.

Z údajov vyplýva, že existuje korelácia medzi spokojnosťou absolventov a ich príjmom. Absolventi externej formy s vyšším príjmom vždy deklarovali veľkú spokojnosť, a to so všetkými sledovanými oblasťami, naopak, absolventi s nižším príjmom vždy deklarovali veľkú nespokojnosť so všetkými oblasťami. Rozdiely boli štatisticky významné a potvrdené vo všetkých sledovaných oblastiach: náplň práce (Spearman rho = 0,168, p = 0,001), zastávaná odborná pozícia (Spearman rho = 0,202, p < 0,001), mzda/príjem (Spearman rho = 0,402, p < 0,001), celková situácia (Spearman rho = 0,218, p < 0,001). Vzhľadom na uvedené zistenia možno konštatovať, že s klesajúcim príjmom externých absolventov rástla ich nespokojnosť zo všetkými sledovanými oblasťami.

Tabuľka 4 Príjem podľa spokojnosti so súčasnou prácou

Spokojnosť s/so:		1 veľká spokojnosť	2	3	4	5 veľká nespokojnosť
náplňou práce	priemer	1 777 €	1 633 €	1 531 €	1 235 €	1 058 €
	medián	1 550 €	1 350 €	1 485 €	1 100 €	1 075 €
odbornou pozíciou	priemer	1 790 €	1 652 €	1 387 €	1 222 €	1 243 €
	medián	1 500 €	1 475 €	1 200 €	1 000 €	1 150 €
mzdou/príjmom	priemer	2 048 €	1 957 €	1 469 €	1 379 €	1 140 €
	medián	1 890 €	1 700 €	1 350 €	1 260 €	1 100 €
celkovou pracovnou situáciou	priemer	1 879 €	1 647 €	1 440 €	1 319 €	1 250 €
	medián	1 600 €	1 475 €	1 300 €	1 150 €	1 100 €

Záver

Na základe prezentovaných údajov možno formulovať tieto zistenia:

- ❖ Príjem externých absolventov sa líšil (v niektorých prípadoch významne) vzhľadom na ich socio-demografické znaky.
- ❖ Muži disponovali výrazne vyšším príjmom (priemerným, aj mediánovým) než ženy.
- ❖ Absolventi s vyšším stupňom vzdelania mali vyšší priemerný príjem ako absolventi s nižším stupňom vysokoškolského vzdelania, mediánový príjem absolventov vzhľadom na stupeň vzdelania bol rovnaký.

- ❖ Vek externých absolventov pozitívne vplýval na ich príjem, zatiaľ čo mladší absolventi zarábali najmenej, starší absolventi zarábali najviac.
- ❖ Vyštudovaný odbor mal významný efekt pri výške príjmu absolventov. Najvyšší príjem mali absolventi z odborov informačných (komunikačných) technológií a služieb, naopak, najnižší príjem mali absolventi z odborov prírodných vied a poľnohospodárstva.
- ❖ Príjem absolventov externej formy sa tiež líšil podľa toho, u akého zamestnávateľa pracovali.
- ❖ Najvyšším príjmom disponovali absolventi zamestnaní v extrateritoriálnych organizáciách (združeniach) a dodávkach elektriny (plynu, pary a studeného vzduchu), naopak, najnižší príjem mali absolventi pracujúci v oblasti nehnuteľností a ubytovacích a stravovacích službách.
- ❖ Veľkosť spoločnosti pozitívne vplývala na príjem externých absolventov. Absolventi zamestnaní v najväčších spoločnostiach zarábali výrazne viac (priemer, aj medián), než absolventi v najmenších spoločnostiach.
- ❖ Absolventi s pracovnou zmluvou na dobu neurčitú mali vyšší príjem ako absolventi so zmluvou na dobu určitú.
- ❖ Príjem (priemerný, aj mediánový) absolventov zamestnaných v súkromnom sektore bol vyšší oproti tým, ktorí pracovali vo verejnom/štátnom sektore.
- ❖ Príjem externých absolventov v ich súčasnej práci bol vyšší, ak si daná práca vyžadovala vysokoškolské vzdelanie.
- ❖ Podľa bydliska disponovali najvyšším príjmom (priemerným, aj mediánovým) absolventi žijúci v zahraničí.
- ❖ Najvyšší príjem (priemerný, aj mediánový) mali absolventi externej formy, ktorí mali od skončenia štúdia troch zamestnávateľov, najnižší príjem (priemerný, aj mediánový) mali absolventi so štyrmi a viac zamestnávateľmi.
- ❖ Absolventi, s vyšším príjmom boli spokojnejší so svojou súčasnou prácou než absolventi nižším príjmom.

Na záver môžeme skonštatovať, že medzi vysokoškolskými absolventmi externej formy štúdia existujú výrazné rozdiely vo výške ich príjmu, čo dokazuje porovnanie mediánového a priemerného príjmu a tiež štatistické výpočty (testy a koeficienty).

Ak prihliadneme na priemerný príjem v hospodárstve SR počas konania prieskumu na prelome rokov 2022 a 2023 (1 304 eur, resp. 1 327 eur), tak môžeme konštatovať, že externí absolventi vo väčšine prípadov disponovali nadštandardným priemerným príjmom. Pri pohľade na reálnejší mediánový príjem absolventov sa približuje jeho výška k priemernej úrovni, avšak aj pri mediáne príjmu existujú medzi respondentmi veľké rozdiely.

Literatúra

FILČÁK, T. prieskum EUROGRADUATE: Národná správa za absolventov externej formy štúdia. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2024. 50 s.

FILČÁK, T. Príjmová situácia absolventov vysokých škôl. In: ACADEMIA 2-3, 2021, str. 4 - 11.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. Priemerná mesačná mzda v hospodárstve SR. [online]. 2024 [cit. 2024-03-09]. Dostupné na internete: <http://statdat.statistics.sk/>.

Mgr. Tomáš Filčák
Centrum vedecko-technických informácií SR
tomas.filcak@cvtisr.sk

Funded by the
European Union

eurograduate.eu
survey 2022

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora (-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie, alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Odlišnosti v skúsenostiach študentiek a študentov vysokých škôl na Slovensku: pohľad na rodové rozdiely na základe dát z prieskumu EUROSTUDENT 8

Abstrakt

Článok sa zaoberá problematikou rodovej rovnosti vo vysokoškolskom vzdelávaní na Slovensku a vychádza z dát získaných v medzinárodnom prieskume EUROSTUDENT 8. Vysokoškolské inštitúcie majú významnú spoločenskú zodpovednosť voči študentom a študentkám, ktorá zahŕňa zabezpečenie rovných príležitostí a spravodlivých podmienok pre ich vzdelávanie a prípravu na budúcu kariéru. Dáta ukazujú, že v posledných desaťročiach dochádza k významným zmenám v rodovom zastúpení študentiek a študentov na európskych vysokých školách. Ženy v súčasnosti vo väčšine štátov OECD počtom dominujú oproti mužom. Napriek tomu stále existujú nerovnosti v zastúpení žien v niektorých študijných odboroch, najmä v tzv. odboroch STEM, ktoré sú lepšie ohodnotené na trhu práce. Článok taktiež vyzdvihuje snahy Európskej únie a európskych inštitúcií dosahovať rodovú rovnosť vo vzdelávaní a na trhu práce. Analýza dát z prieskumu EUROSTUDENT 8 poskytuje cenné informácie o rodových rozdieloch vo vysokoškolskom prostredí, čo umožňuje lepšie porozumenie a riešenie tejto problematiky.

Kľúčové slová

Rodová rovnosť, vysoké školy, vzdelávanie, Slovensko, EUROSTUDENT.

Abstract

The article deals with the issue of gender equality in higher education in Slovakia and relies on data obtained within the international survey EUROSTUDENT 8. Higher education institutions have a significant social responsibility towards students, which includes ensuring equal opportunities and fair conditions for their education and preparation for future careers. Data show that significant changes have occurred in the gender representation of students at European universities in recent decades, with women currently outnumbering men in most OECD countries. However, there are still inequalities in the representation of women in some study fields, particularly in STEM fields, which are better rewarded in the job market. The article also discusses efforts by the European Union and European institutions to achieve gender equality in education and in the labor market. Analysis of data from the EUROSTUDENT 8 survey provides valuable information on gender differences in the higher education environment, enabling better understanding and addressing of this issue.

Keywords

Gender equality, universities, education, Slovakia, EUROSTUDENT.

Úvod

Rodová rovnosť, ako dôležitá téma v oblasti ľudskoprávných politík, má svoje významné miesto v akademickom a vedeckom prostredí. Vysokoškolské inštitúcie predstavujú základný prvok poznania, vedy a výskumu v spoločnosti, nesú významnú spoločenskú zodpovednosť nielen voči členkám a členom samotných inštitúcií, ale aj navonok. Zodpovednosť, ktorá spočíva v snahách o rovnosť a férovosť v prístupoch k vzdelaniu všetkých študentiek a študentov, poskytovanie spravodlivých podmienok pre vzdelávanie a plnohodnotnú prípravu študentiek a študentov na ich budúcu kariérnu cestu.

V posledných desaťročiach populácie študentiek a študentov v európskom prostredí prechádzali podľa rodového rozdelenia výraznými zmenami. Pomer mužov a žien dosahujúcich terciárne vzdelanie sa v európskom prostredí výrazne menil v prospech žien, čo možno konštatovať z porovnania dát z roku 2010 (20 % žien a 21 % mužov dosiahli terciárne vzdelanie) a 2018 (26 % žien a 25 % mužov) (European Institute for Gender Equality, 2020). Pomer žien v terciárnom vzdelávaní je dnes vyšší ako pomer mužov vo väčšine štátov OECD, avšak stále pretrvávajú nerovnosti v pomere zastúpenia žien v niektorých konkrétnych odboroch, známych aj ako STEM odbory (súvisiace s vedou, technológiami, inžinierstvom a matematikou). Podreprezentovanosť žien v týchto študijných odboroch si vyžaduje zvýšenú pozornosť z viacerých dôvodov. Jedným z nich je skutočnosť, že absolventi práve týchto odborov sú na trhu práce vnímaní ako značne hodnotní z hľadiska produktivity a ekonomického rastu a súčasne s tým sú ich pracovné pozície spájané s vyšším platovým ohodnotením. S týmto súvisí do istej miery aj nepomer v platovom odmeňovaní medzi ženami a mužmi na trhu práce (McNally, 2020).

Huber et al. (2023) poukazujú na pôsobenie kultúrnych a hodnotových noriem v otázke odlišností v skúsenostiach žien a mužov vo vysokoškolskom vzdelávaní, najmä s ohľadom na dosahovanie vysokoškolského vzdelania a voľby študijného odboru. EIGE (2018) vysvetľuje nepomer medzi mužmi a ženami vo voľbe študijných odborov na základe rodových stereotypov, ktoré majú efekt okrem iného aj na kariérne ašpirácie. Už od počiatku vzdelávacieho procesu sa u detí prejavuje sila sociálneho nátlaku zo strany pedagógov, rodičov alebo rovesníkov, ktorá ich vedie cestou tradičných rodových očakávaní. Dôsledkom týchto stereotypov je bežné vyhýbanie sa študijným smerom, ktoré sú pre uchádzačov o vysokoškolské vzdelanie rodovo atypické (European Institute for Gender Equality, 2018). Dôležitým faktorom v otázke rozdielov vo vysokoškolskom vzdelávaní je tradičné vnímanie kultúrneho postavenia žien a mužov v spoločnosti, ktoré nastavuje roly a zodpovednosti. Pretrvávajú nerovnomerné rozdelenia zodpovedností, kedy sa od mužov očakáva zodpovednosť o zaobstaranie živobytia, pričom od žien sa očakávajú skôr opatrovateľské zodpovednosti (Cunha, Atalaia, 2019).

Snahy Európskej únie pri dosahovaní rodovej rovnosti sú v súčasnosti viditeľné aj na základe publikácií a stratégií európskych inštitúcií. Stratégia pre rodovú rovnosť (*Gender equality strategy*) predkladá Európska komisia a jej funkciou je napĺňanie záväzku dosahovať rodovú rovnosť. Medzi jej hlavné ciele pre roky 2020 – 2025 patrí aj boj proti rodovým stereotypom, odstránenie rodových rozdielov na trhu práce a dosiahnutie rovnej účasti v rôznych odvetviach hospodárstva. Snahy o rodovú rovnosť boli vyjadrené aj v roku 2020 na ministerskej konferencii Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA). Počas nej sa zdôraznili zásady a usmernenia na posilnenie sociálnej dimenzie vo vysokoškolskom vzdelávaní v EÚ upriamením pozornosti na potrebu vytvárania inkluzívneho a rôznorodého prostredia, ktoré bude zodpovedať potrebám všetkých skupín ľudí (Rome Communiqué, 2020).

Analýzy a závery prezentované v článku vychádzajú z dát získaných v **medzinárodnom prieskume EUROSTUDENT 8**. Aj Slovensko bolo v ôsmom kole jeho súčasťou. Zber dát prebiehal od mája do júna 2022 a za toto obdobie sa zozbierali odpovede od 7 556 respondentov – študentov vysokých škôl na Slovensku. Výskum sa okrem zisťovania socio-demografických znakov študentov zameriava aj na tematické súčasti, medzi ktoré patrí aj finančná situácia, mentálne zdravie a duševná pohoda, hodnotenie štúdia a mnoho ďalších. Dáta získané v prieskume EUROSTUDENT 8 poskytujú cenné informácie a pohľady na životnú a študijnú situáciu študentov a umožňujú nám analyzovať rodové rozdiely v skúsenostiach vysokoškolského vzdelávania študentiek a študentov. Článok sa zaoberá analýzou rodových rozdielov vo výskumnej vzorke respondentov podľa socio-demografických charakteristík, študijnej situácie a finančnej situácie študentiek a študentov.

Socio-demografické charakteristiky

Podľa **vekového priemeru** študentiek a študentov nie sú viditeľné takmer žiadne rozdiely. Vekový priemer žien a mužov je temer rovnaký (ženy: 25,3 rokov; muži: 25,4 rokov). Podľa vekových kategórií môžeme pozorovať vyššie zastúpenie žien v kategórii *menej ako 22 rokov* a súčasne vyššie zastúpenie mužov v *kategórii 25 až 29 rokov*.

Tabuľka 1 Percentuálne počty študentiek a študentov podľa vekovej kategórie

	Ženy	Muži
menej ako 22 rokov	37,6	33,5
22 – 24 rokov	36,3	36,1
25 – 29 rokov	11,7	16,1
viac ako 29 rokov	14,4	14,3

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Charakter vstupu do vysokoškolského vzdelávania, teda či študenti a študentky vstupovali priamo po ukončení sekundárneho vzdelania, je medzi ženami a mužmi veľmi podobný. Priamy vstup do vysokoškolského vzdelávania uviedlo 85,3 % mužov a 84,7 % žien.

Študentky častejšie uvádzali rodičovstvo ako študenti, pričom ženy majú aspoň jedno dieťa, v percentuálnom vyjadrení – 14,3 % a u mužov to predstavuje 9,2 % prípadov. U študentiek a študentov s deťmi sa pritom líšili aj priemerné časy venované **starostlivosti o deti**. Ženy starostlivosťou o deti strávia týždenne v priemere o 20,6 % (vyššie 6,5 hodiny) viac ako muži (ženy: 39,8 hodín; muži: 33 hodín). Takýto výrazný rozdiel v čase venovanom zodpovednostiam o opatrovanie detí študentky-matky výrazne znevýhodňuje a uberá im z ich týždenného časového rozpočtu. To sa môže prejaviť aj na nedostatočnom čase venovanom štúdiu, a tým aj zhoršeným študijným výkonom. Snahy o rovnosť prístupov vo vysokoškolskom vzdelávaní si vyžaduje riešenie problémov, akým je aj nerovnomernosť času venovaného starostlivosti o deti.

Dáta odhaľujú rozdiely v **úrovni vzdelania rodičov**. Vypovedajú o výraznej prevahe mužov, ktorí pochádzajú z rodinného prostredia s terciárnym vzdelaním¹ oproti ženám. Ženy o niečo častejšie ako muži pochádzajú z rodinného prostredia s nižšou úrovňou vzdelania (ISCED 0 – 4).

Tabuľka 2 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa úrovne vzdelania ich rodičov

	Ženy	Muži
Základné vzdelanie	11,9	9,0
Stredoškolské vzdelanie	48,5	42,1
Vysokoškolské vzdelanie	39,6	48,9

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

V otázke **formy bývania** popri štúdiu je pre študentky a študentov spomedzi všetkých spôsobov bývania stále najčastejšie využívaným spôsobom bývanie v rodičovskom dome alebo byte. Takéto bývanie je najrozšírenejšie u mužov. Muži si taktiež častejšie než ženy vyberajú bývanie v študentských internátoch. U žien zasa zaznamenávame výrazne častejšie bývanie s partnerom/partnerkou alebo deťmi.

Tabuľka 3 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa spôsobu bývania popri štúdiu

	Ženy	Muži
S rodičmi	41,4	46,7
V študentskom internáte	20,4	25
S partnerom/partnerkou alebo deťmi	28,1	17,9
S niekým iným	5,6	3,8
Žijem sám/sama	4,6	6,5

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Študijná situácia a skúsenosti

V ďalších krokoch budeme analyzovať rôznorodosť v študijných skúsenostiach študentiek a študentov. To nám umožní zhodnotiť situáciu v otázke rovnosti v prístupoch k vysokoškolskému vzdelávaniu a identifikovať konkrétne problémy

¹ Za rodinné prostredie s terciárnym vzdelaním považujeme také prostredie, v ktorom má aspoň jeden z rodičov alebo opatrovníkov dosiahnuté vysokoškolské vzdelanie.

a ťažkosti, s ktorými sa študentky a študenti môžu stretnúť. Skúsenosti so štúdiom sú hodnotené subjektívne, na základe vyjadrenia súhlasu alebo nesúhlasu s výrokmí o konkrétnych prvkoch štúdia. Dáta tak prinášajú informácie o spätnej väzbe študentov k ich štúdiu. Zo získaných dát možno konštatovať, že vo väčšine prípadov **ženy hodnotia svoje skúsenosti počas štúdia menej pozitívne** ako muži. Najviditeľnejší rozdiel evidujeme pri výroku „Prednášajúci mi obvykle poskytnú užitočnú spätnú väzbu o tom, ako sa mi darí“, s ktorým súhlasí 42 % mužov oproti 35 % žien. Muži taktiež častejšie súhlasia s výrokom „Prednášajúci ma obvykle motivujú k tomu, aby som sa snažil/a čo najlepšie“, pri ktorom vyjadrilo súhlas 45 % mužov a 39 % žien. Častejšie však ženy súhlasili s výrokom „Bolo vždy jasné, že raz budem študovať v rámci vysokoškolského vzdelávania“, s ktorým súhlasili vo výrazne vyššej miere.

Tabuľka 4 Percentuálne podiely študentiek a študentov, ktorí/í súhlasili (úplne alebo čiastočne) s jednotlivými výrokmí o skúsenostiach počas štúdia

	Ženy	Muži
Prednášajúci mi obvykle poskytnú užitočnú spätnú väzbu o tom, ako sa mi darí	34,5	41,8
Prednášajúci ma obvykle motivujú k tomu, aby som sa snažil/a čo najlepšie	38,7	44,9
Prednášajúci sú mimoriadne dobrí vo vysvetľovaní	49,8	52,4
Odporúčal/a by som svoj súčasný študijný odbor aj ostatným	61,0	63,6
Seriózne premýšľam, že úplne opustím od štúdia v rámci vysokoškolského vzdelávania	13,0	14,2
Mám veľa spolužiakov, s ktorými môžem diskutovať o témach súvisiacich s učivom	57,2	58,0
Často mám pocit, ako keby som nepatril/a do vysokoškolského vzdelávania	26,2	25,9
Bolo vždy jasné, že raz budem študovať v rámci vysokoškolského vzdelávania	71,0	64,5

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Z dostupných dát nie je možné tieto rozdiely úplne vysvetliť, avšak v rovine odhadovania môžeme negatívnejšie hodnotenie žien pripísať efektu hodnotových noriem v spoločnosti. Pôsobenie niektorých zaužívaných postojov k rolám žien a ich vzťahom k vysokoškolskému vzdelávaniu môže mať negatívny dopad na celkovú úroveň sebavedomia a istoty žien nielen pri rozhodovaní o vstupe do vysokoškolského vzdelávania, ale aj v zotrvaní v ňom. Nie je však vylúčená ani možnosť negatívnych predsudkov zo strany vysokoškolských pedagógov a pracovníkov voči ženám, keďže na základe vyjadrení je naznačovaná istá forma negatívnej rodovej diskriminácie v neprospech žien.

Forma štúdia sa podľa pohlavia študentov líši iba v malej miere. Rozdiely zaznamenávame v type navštevovanej vysokej školy. Ženy o niečo častejšie ako muži navštevujú štátne a súkromné vysokej školy a muži, naopak, verejné vysoké školy.

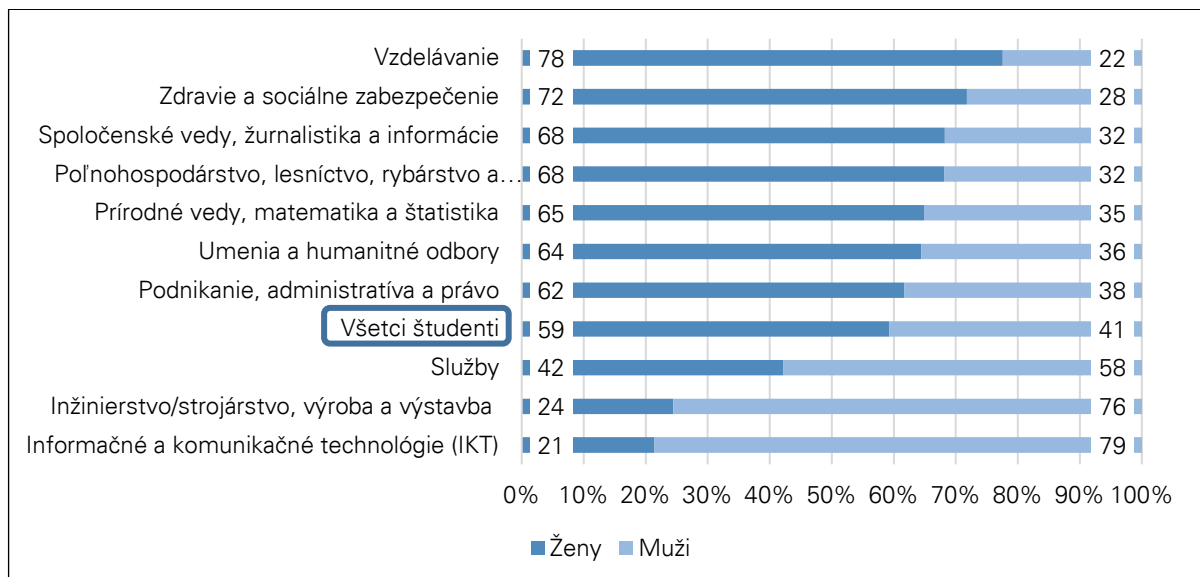
Tabuľka 5 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa typu navštevovanej vysokej školy

	Ženy	Muži
Verejná VŠ	81,6	86,4
Súkromná VŠ	13,8	11,2
Štátna VŠ	4,6	2,4

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Výraznejšie rozdiely medzi ženami a mužmi však môžeme pozorovať pri výbere študijného odboru, kde sú empirické dáta do veľkej miery konzistentné s predpokladanou situáciou na základe zistení z predošlých kôl prieskumu EUROSTUDENT, ale aj porovnania s ostatnými štátmi EÚ.

Graf 1 Percentuálne vyjadrenie podielov študentiek a študentov v jednotlivých študijných odboroch

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Z prezentovaných dát môžeme pozorovať rôznorodosť pomerov žien k mužom podľa študovaného odboru. Vidíme, že okrem troch skupín odborov, vo všetkých ostatných dominujú viac či menej ženy. Najväčšiu nerovnomernosť evidujeme pri študijných odboroch *informačné a komunikačné technológie*, *inžinierstvo/strojárstvo*, *výroba a výstavba*, sú to skupiny odborov s najsilnejšou dominanciou mužov. Medzi odbory s výraznou dominanciou žien zasa patria *vzdelávanie*, *zdravie a sociálne zabezpečenie*. Zistenia sú konzistentné aj so závermi siedmeho kola EUROSTUDENT, s priemernými hodnotami za všetky zúčastnené štáty.

Finančná situácia a platená práca popri štúdiu

Analýza finančnej situácie študentiek a študentov ukázala, že vážnejšie finančné ťažkosti sa vyskytujú v priemere u 28 % všetkých študentov. Zaznamenávame tu však významný rozdiel, ktorý naznačuje zhoršenú finančnú situáciu u žien. **S nejakým**

typom finančných problémov (nezávisle od závažnosti) sa stretáva o 10 p. b. viac žien ako mužov. V prípade závažnejších finančných problémov je u žien frekvencia vyššia o 5 p. b.

Tabuľka 6 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa vážnosti finančných problémov

	Ženy	Muži
Mám vážnejšie finančné ťažkosti	30,5	25,2
Mám iba mierne finančné ťažkosti	31,2	25,8
Nemám finančné ťažkosti	38,3	49,0

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Na otázku, či by boli študentky a študenti schopní úhrady neočakávaného finančného výdavku vo výške 300 eur, **muži o 14 p. b. častejšie odpovedali, že by boli schopní tento výdavok uhradiť** z vlastných zdrojov. Ženy by sa oveľa častejšie ako muži museli pre uhradenie neočakávaného výdavku obrátiť na niekoho iného.

Tabuľka 7 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa toho, či by boli schopní/é uhradiť neočakávaný výdavok vo výške 300 eur

	Ženy	Muži
Áno, som schopný/á zaplatiť z mojich vlastných peňazí	51,1	65,0
Nie, ale niekto iný by za mňa zaplatil	29,7	22,5
Nie, nemohol/nemohla by som si to dovoliť a nikto iný by mi to nezaplatil	19,2	12,5

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Zo zistení vyplýva, že študentky čelia finančným problémom častejšie ako študenti. Tento rozdiel môže byť spôsobený viacerými faktormi, vrátane nižších priemerných príjmov u žien, častejšej finančnej závislosti od rodiny a blízkych, ale môže súvisieť aj s trendom uprednostňovania študijných odborov, ktoré sú na trhu práce žiadané na nižšie ohodnotených pracovných pozíciách.

Tabuľka 8 Percentuálne podiely študentiek a študentov podľa motivácie k platenej práci počas semestra (percentuálne podiely respondentov, ktorí čiastočne alebo úplne súhlasili s jednotlivými výroky)

	Ženy	Muži
Pracujem, aby som si mohol/la dovoliť veci, na ktoré by som inak nemal/a peniaze	79,2	77,7
Pracujem, aby som pokryl/a moje náklady na život	71,3	71,3
Pracujem, aby som získal/a skúsenosti na trhu práce	60,5	61,9
Bez mojej práce by som si nemohol/la dovoliť byť študentom/kou	45,5	41,9
Pracujem, pretože musím finančne podporovať druhých (deti, partner/ka, rodič/ia...)	27,8	25,3

Zdroj: Dáta z prieskumu EUROSTUDENT 8 zo slovenských vysokých škôl.

Platenú prácu počas semestra má väčšina študentov, pričom najčastejšou formou je pravidelná práca, ktorú uvádza takmer 46 % všetkých študentov. U žien je pravidelná platená práca častejšia ako u mužov. **Prácu počas celého semestra uvádza o 4 p. b. viac žien.**

Motivácie k práci sú vo väčšine prípadov u žien aj mužov rovnaké. Najčastejšou motiváciou u žien aj u mužov je pokrytie nákladov na život a na bežné výdavky. **Ženy sú však o niečo častejšie motivované pracovať, pretože by si inak nemohli dovoliť študovať a finančne podporovať deti alebo blízku rodinu.**

Záver

Dáta získané v prieskume EUROSTUDENT 8 sú veľmi cenné, pretože nám umožňujú nazrieť do života študentov a skúmať súvislosti medzi jednotlivými skutočnosťami. Výhodou pre nás je aj možnosť komparácie národných záverov so závermi z iných štátov EÚ. Pretrvávajúce rodových nerovností v rámci vysokoškolského vzdelávania je, žiaľ, jeden zo spoločných bodov, ktoré nás s spája s inými štátmi EÚ.

Dáta zo slovenských vysokých škôl preukázali niekoľko oblastí, v ktorých sú nerovnosti evidentné. Jednou z oblastí sú skúsenosti so štúdiom podľa motivácie k štúdiu a spätnej väzby od vysokoškolských pedagógov. Tu sa ukazuje viditeľný rozdiel v neprospech žien, kedy ženy pociťujú menej pozitívnej motivácie a menej pozitívnej spätnej väzby zo strany pedagógov ako muži. Tieto rozdiely z dostupných dát nemožno jasne vysvetliť, avšak mali by slúžiť ako podnet pre zdôraznenie témy rodovej rovnosti vo vzdelávaní v spoločnosti a motivovať k ďalšiemu skúmaniu tejto problematiky.

Z aktuálneho skúmania v prostredí vysokých škôl sa preukázala konzistencia dát s teoretickými predpokladmi súvisiacimi s pretrvávajúcimi tendenciami mužov a žien uprednostňovať typicky mužské a typicky ženské študijné odbory. Existuje vysoká miera rôznorodosti v preferencii študijných odborov medzi ženami a mužmi. Zatiaľ čo ženy častejšie preferujú študijné odbory súvisiace so vzdelaním a zdravím, odbory humanitného zamerania a sociálnej práce, muži preferujú skôr odbory spojené s IKT, inžinierstvom a technickými smermi. Tento fakt odráža pretrvávajúce rodové stereotypy a sociokultúrne očakávania o vhodných kariérnych cestách pre jednotlivé pohlavia. Tento nepomer má dôsledky nielen na individuálnej úrovni, ale aj na úrovni celospoločenskej, keďže tzv. STEM odbory sú práve tie najlepšie ohodnotené na trhu práce, čo vedie k rodovým príjmovým nerovnostiam. Problém vzniká aj v súvislosti s ďalšími faktormi, napríklad rozdielna podpora v rôznych odvetviach, či rodové predsudky a diskriminácia na pracovisku. Preto je kľúčové význam týchto štrukturálnych nerovností zdôrazňovať a podporovať diverzifikáciu študijných a profesionálnych trajektórií pre ženy vo forme opatrení na podporu záujmu žien o smery, v ktorých sú v súčasnosti podreprezentované, ako aj eliminácie rodových predsudkov a nerovností vo vzdelávaní.

Literatúra

CUNHA, V.; ATALAIA, S. 2019. *The gender(ed) division of labour in Europe: patterns of practices in 18 EU countries*. In Sociologia, Problemas e Práticas. 90 | 2019 SPP 90.

European Institute for Gender Equality. 2018. *Study in the EU: set apart by gender* [online]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/study-eu-set-apart-gender>

European Institute for Gender Equality. 2020. *Gender Equality Index 2020: Digitalisation and the future of work* [online]. Dostupné na: https://eige.europa.eu/publications-resources/toolkits-guides/gender-equality-index-2020-report/women-continue-gradually-outpace-men-educational-attainment?language_content_entity=en

HUBER, S. J.; PAULE-PALUDKIEWICZ, H. 2023. *Gender Norms and the Gender Gap in Higher Education*. ECONtribute Discussion Paper, No. 253. University of Bonn and University of Cologne, Reinhard Selten Institute (RSI), Bonn and Cologne.

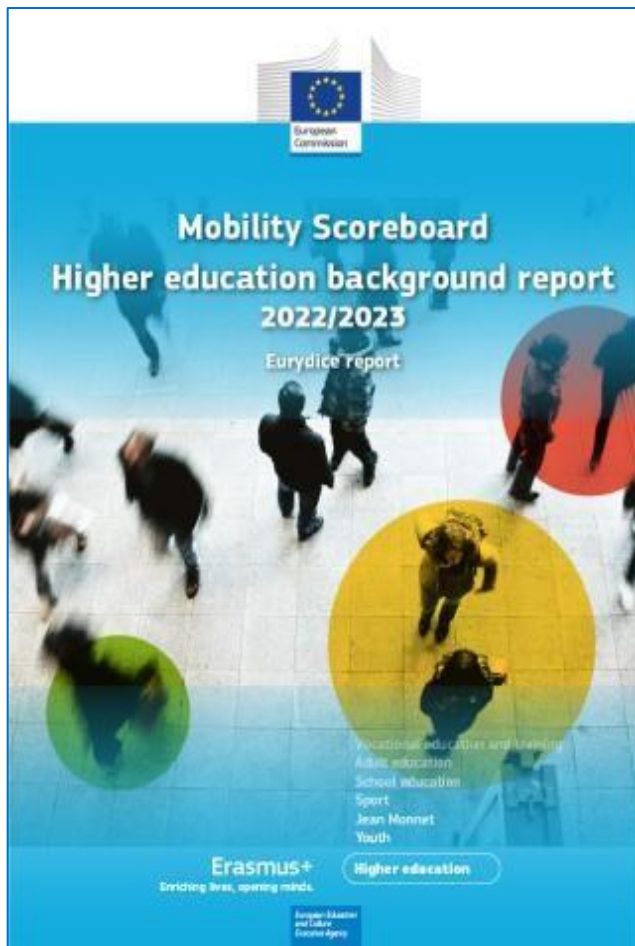
MCNALLY, S. 2020. *Gender Differences in Tertiary Education: What Explains STEM Participation?* IZA Policy Paper No. 165. IZA Institute of Labor Economics.

Rome Communiqué. 2020. *EHEA ministerial conference Rome 2020*. Rome, EHEA Higher Education Area. Dostupné na: <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>

Mgr. Dávid Pelošjan
CVTI SR
david.pelosjan@cvtisr.sk

Mobility Scoreboard Higher education background report 2022/2023

Študovať, učiť sa a pracovať istý čas v zahraničí by malo byť bežnou záležitosťou a každý by mal dostať príležitosť naučiť a zdokonaľiť sa okrem materinského jazyka ešte v ďalšom jazyku. Aby sme skutočne boli európskymi občanmi musíme mať lepšiu úroveň vedomostí, zručností a kompetencií, ktoré sú potrebné v tejto rýchlo meniacej sa spoločnosti, ktorá je čoraz mobilnejšia, multikultúrnejšia a digitálnejšia. Preto je nadnárodná mobilita pre mladých ľudí počas vzdelávania a odbornej prípravy veľkým prínosom. Pomáha im osobnostne i akademicky rásť, rozširuje ich sociálne kontakty, rozvíja kultúrne a jazykové zručnosti.

Mobilita ovplyvňuje vzdelávacie systémy a jednotlivé vzdelávacie inštitúcie, čo samozrejme znamená, že študenti majú medzinárodný rozhľad, rozširujú svoj dosah, a tak zlepšujú celkovú svoju kvalitu. Aj keď mobilita prináša pridanú hodnotu a rôzne zaujímavé príležitosti, voľný pohyb študentov, učiteľov, stážistov, výskumných pracovníkov a podobne stále brzdia rôzne prekážky. Napríklad študenti nemôžu využiť svoje domáce granty a pôžičky na štúdium v zahraničí, pretože nie sú úplne prenosné. Uznávanie kvalifikácie a kreditov nie je vždy bezproblémové a informácie o štúdiu v zahraničí nie sú vždy dostupné. Okrem toho študenti musia mať potrebné jazykové zručnosti, aby mohli na terciárnej úrovni študovať v zahraničí. Tieto pretrvávajúce prekážky vo vzdelávaní si vyžadujú systematickú snahu o ich odstránenie.

V roku 2023 vydala Eurydice, európska sieť pre vzdelávanie, prostredníctvom Výkonnej agentúry pre vzdelávanie, audiovizíu a kultúru EÚ štúdiu v anglickom jazyku (<http://eacea.ec.europa.eu/eurydice>)

Mobility Scoreboard Higher education background report 2022/2023

(Porovnanie ukazovateľov študijnej mobility: podkladová štúdia o vysokoškolskom vzdelávaní 2022/2023).

Podkladom pre štúdiu sú kvalitatívne údaje o politike a opatreniach ústrednej úrovne jednotlivých štátov EÚ, ktoré zhromaždila sieť Eurydice prostredníctvom dotazníka. Dotazník vyplnili národní zástupcovia siete Eurydice. Zdrojom informácií boli pre nich legislatíva, vyhlášky a odporúčania vydávané ústrednými orgánmi školstva. Informácie sú zamerané predovšetkým na terciárne vzdelávanie. Výnimkou je len kapitola o jazykovej príprave. V nej sa berie do úvahy aj jazykové vzdelávanie pred vstupom na vysokú školu.

Rada Európskej únie ešte v roku 2011 vyzvala svoje členské štáty, aby vytvorili také prostredie, ktoré by pozitívne ovplyvnilo mobilitu vo vzdelávaní. Porovnávacie prehľady o mobilite tak slúžia na to, aby sa mohlo sledovať jej napredovanie. Jedným z jeho nástrojov sú už spomínané vyhlášky, pokyny a predpisy, ktoré ovplyvňujú mobilitu študentov vo vysokoškolskom vzdelávaní a odbornej príprave.

Referenčným rokom štúdie je akademický rok 2022/2023. Štúdia zahŕňa 27 členských štátov EÚ, Albánsko, Bosnu a Hercegovinu, Švajčiarsko, Island, Lichtenštajnsko, Čiernu Horu, Severné Macedónsko, Nórsko, Srbsko a Turecko.

Štúdia je rozdelená do šiestich kapitol:

- *Informácie a poradenstvo,*
- *Cudzojazyčná príprava,*
- *Prenosnosť grantov a pôžičiek,*
- *Podpora znevýhodnených študentov,*
- *Uznávanie výsledkov štúdia,*
- *Uznávanie kvalifikácií.*

Každá kapitola je rozdelená na tri časti – porovnávacie údaje – mapy – grafy a tabuľky.

Za súhrnom je zaradený slovník, ktorý obsahuje a vysvetľuje vybrané termíny, napríklad automatické uznávanie kvalifikácií, Európsky systém na prenos a zhromažďovanie kreditov, európsky vysokoškolský priestor, grant, mobilita, povinná jazyková príprava... Nasleduje medzinárodná norma pre klasifikáciu vzdelávania (ISCED) a poďakovanie.

Kapitola 1: Informácie a poradenstvo

Zapojenie sa do nadnárodnej mobility znamená pre každého jedného študenta zložitý rozhodovací a organizačný proces. Rozhodnutie o tom, kde a na ktorú vysokú školu sa prihlásiť závisí od mnohých faktorov, akým je napríklad vyučovací jazyk alebo jazyk, ktorým sa v danom štáte hovorí, študijný odbor, učebný plán a spôsob výučby. S ohľadom na budúcnosť musia študenti zvažovať, akým spôsobom sa budú ich nové nadobudnuté skúsenosti a študijné výsledky uznávať a posudzovať, prípadne brať do úvahy v národnom, európskom alebo medzinárodnom kontexte. Okrem toho študenti potrebujú aj ďalšie informácie ako postupovať pri riešení všetkých

praktických otázok, napríklad čo musia podniknúť, ako kontaktovať poradenské služby pre zahraničných študentov v danom štáte, aké rady poskytujú, aké sú možnosti ubytovania, stravovania a podobne. Pretože vzhľadom na rozmanitosť vysokoškolských systémov a prostredia v celej Európe, ale i k postupom a možnostiam, ktoré sú k dispozícii na národnej a inštitucionálnej úrovni je dostupnosť, transparentnosť a kvalita pokynov a všetkých informácií mimoriadne dôležitá, kľúčová.

Preto sú všetky informácie o mobilitě vo vysokoškolskom vzdelávaní jedným zo základných pilierov odporúčania Rady k tejto otázke. Členským štátom sa odporúča, aby zabezpečili jednoduchú dostupnosť informácií, ich prispôsobenie potrebám konkrétnych účastníkov vzdelávania. Podporuje sa tiež maximálne zapojenie existujúcich sietí, ale zároveň hľadanie nových kreatívnych a interaktívnych spôsobov šírenia, sprístupňovania a výmeny informácií s mladými ľuďmi a všetkými zúčastnenými stranami.

Odporúčanie Rady oceňuje pozitívnu úlohu služby pri zlepšovaní dostupnosti informácií aj hodnotu poradenstva. Členským štátom sa odporúča, aby využívali učiteľov, školiteľov, pracovníkov s mládežou i rodinných príslušníkov, dobrovoľníkov, všetkých, ktorí majú skúsenosti s mobilitou vo vzdelávaní, aby motivovali mladých a odovzdávali osvedčené informácie a dobré rady ďalej.

Text kapitoly je doplnený porovnávacím prehľadom o tom, do akej miery ústredné orgány jednotlivých štátov prijali opatrenia o poskytovaní dostupných informácií a pokynov o možnostiach mobility vo vzdelávaní.

Kapitola 2: Cudzojazyčná príprava

Štúdium jazykov je pre mobilitu študentov veľmi dôležité, primárne. Jednou z hlavných iniciatív stratégie Európa 2020 „Mládež v pohybe“ sa zdôrazňuje potreba zlepšiť kvalitu a nestrannosť v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, vybaviť mladých ľudí takými zručnosťami, ktoré podporujú ich schopnosť vzdelávať sa po celý život a ponúknuť im príležitosť vyskúšať si mobilitu v oblasti vzdelávania. Okrem ovládania cudzích jazykov zdôrazňuje toto odporúčanie aj ovládanie základných digitálnych kompetencií. Získanie všetkých týchto zručností umožňuje študentom byť dobre pripravení na štúdium v zahraničí, ale tiež využívať nové výzvy pre virtuálnu mobilitu, ktorá je doplnkom tej fyzickej. Aj keď digitálne zručnosti zohrávajú pri príprave na mobilitu dôležitú úlohu, znalosť cudzích jazykov je pre tento proces rozhodujúca.

Tabuľka o porovnávacom prehľade sa preto zameriava len na prípravu v cudzích jazykoch a zdôrazňuje jeho kľúčovú úlohu pri vybavovaní študentov zručnosťami nevyhnutnými na to, aby zo svojho zahraničného štúdia získali čo najväčší benefit.

Preto sa v tejto časti skúmajú údaje o prístupoch jednotlivých štátov k povinnému vyučovaniu cudzích jazykov v školách od predškolskej úrovne až po ukončenie vyššieho stredného vzdelávania. Konkrétne sa zameriavajú na dĺžku povinnej výučby cudzieho jazyka, ktorú musia žiaci absolvovať v dennom štúdiu či už vo všeobecnom, alebo v odbornom vzdelávaní.

Kapitola 3: Prenosnosť grantov a pôžičiek

Jednou z hlavných prekážok mobility je finančná záťaž, nedostatočná výška financií na pokrytie nákladov v zahraničí. Táto otázka sa na európskej úrovni rieši poskytovaním finančnej podpory prostredníctvom programu Erasmus+. Ďalšou možnosťou je tzv. prenosnosť štipendií a pôžičiek, ktorá by mala platiť pre krátkodobé študijné stáže (kreditová mobilita), ako aj pre absolvovanie časti štúdia (študijná mobilita).

Už spomínané odporúčanie Rady EÚ vyzýva členské štáty, aby prehodnotili svoju domácu podporu a to predovšetkým s ohľadom na prenosnosť grantov, pôžičiek a adekvátny prístup k finančným dávkam tak, aby sa mobilita mladých ľudí vo vzdelávaní čo najviac sprístupnila a uľahčila. Pod pojmom domáca podpora sa chápe finančná podpora, ktorú poskytujú orgány a domovskom štáte. Takáto priama sa delí všeobecne na dve hlavné kategórie a to granty a pôžičky.

Granty tvoria priamu finančnú pomoc zo štátneho rozpočtu, študenti ju nemusia vrátiť. Naopak, pôžičky sa musia splácať. Inak povedané, náklady na účasť vo vysokoškolskom vzdelávaní aspoň čiastočne hradia finančné inštitúcie, teda pôžičku študenti splácajú neskôr, často až po doštudovaní, keď už zarábajú. Dotované pôžičky znamenajú, že časť nákladov zdieľa štát, napríklad prostredníctvom znížených úrokových sadziieb, prípadne ich minimalizovaním.

Na záver tejto časti je porovnávací tabuľka, ktorá dokumentuje do akej miery môžu vysokoškolskí študenti využívať domácu pôžičku na štúdium v zahraničí.

Kapitola 4: Podpora znevýhodnených študentov

Zo zozbieraných údajov jednotlivých štátov však vyplýva, že nie všetci vysokoškolskí študenti majú rovnaké podmienky a príležitosti zapojiť sa do mobility vo vzdelávaní. Pri študentoch, ktorí pochádzajú zo slabého socioekonomického prostredia a študentoch so zdravotným hendikepom je menej pravdepodobné, že sa do týchto programov zapoja. Takto, samozrejme, prichádzajú o všetky výhody, ktoré im skúsenosti tohto charakteru prinášajú, čo má za následok, že rozdiely medzi nimi a ich rovesníkmi sa prehľbujú.

Aby sa táto situácia zlepšila, Rada EÚ vyzýva členské štáty, aby „*poskytovali znevýhodneným študentom konkrétne informácie o dostupných programoch a podpore, ktorá je prispôbená ich potrebám*“. Ale už samotná definícia o tom, kto je znevýhodnený študent sa v európskych štátoch odlišuje. V tejto kategórii sú zvyčajne už dve spomínané skupiny študentov: zdravotne postihnutí a zo slabého socioekonomického prostredia. Preto sa porovnávací tabuľka na záver tejto kapitoly venuje tomu, či vôbec je takýto typ podpory dostupný v európskych štátoch. Ak áno, tak vychádza zo štyroch hlavných opatrení (stanovenie cieľov pre účasť študentov – vytvorenie systému, ktorý bude monitorovať ich zapojenie – finančná podpora vo forme verejných grantov – motivácia pre vysokoškolské inštitúcie, aby podporovali účasť týchto študentov v mobilite), ktoré zaviedli pre tieto skupiny študentov ústredné rezortné orgány, t. j. ministerstvá o mobilite. Hoci sociálne začlenenie patrí v členských štátoch EÚ medzi priority, existuje len veľmi málo vnútroštátnych

stratégií a komplexných prístupov s dlhodobými politickými záväzkami týkajúcimi sa sociálneho začlenenia v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Politiky začleňovania by mali byť súčasťou širšieho rámca medziodvetvových politík. Aby sa systémy vysokoškolského vzdelávania stali inkluzívnymi a zodpovedali potrebám spoločnosti, je nevyhnutné poskytnúť vhodné podmienky, ktoré umožnia uspieť študentom z rôznych prostredí. Dobrý spôsob na dosiahnutie týchto cieľov predstavujú stratégie na pomoc znevýhodneným a nedostatočne zastúpeným študentom, ktoré im umožnia získať prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu a pokračovať v ňom. Na to, aby bolo vysokoškolské vzdelanie prístupnejšie, sú potrebné aj flexibilné možnosti štúdia (skrátene alebo on-line) a ľahšie uznávanie predchádzajúceho štúdia.

Kapitola 5: Uznávanie výsledkov štúdia

Študenti, ktorí plánujú absolvovať časť štúdia v zahraničí chcú si byť istí, že táto časť štúdia im bude uznaná v ich domácej škole. Uznávanie časti štúdia je postup, ktorý by mal byť automatický, ak sa mobilita počas vysokoškolského vzdelávania má stať základom európskeho vysokoškolského vzdelávania.

Na podporu mobility študentov medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania sa preto uplatňuje systém ECTS – Európsky systém prenosu a zhromažďovania kreditov. Je nástrojom európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania na zvýšenie transparentnosti štúdia a kurzov. Pomáha študentom pri mobilite medzi štátmi a uznávaní ich akademických titulov a období štúdia v zahraničí. Umožňuje, aby kredity získané v jednej inštitúcii vysokoškolského vzdelávania boli započítané do programu študovaného v inej škole. Kredity ECTS predstavujú štúdium na základe definovaných vzdelávacích výstupov a súvisiacej záťaže. Tento systém poskytuje študentom väčšiu flexibilitu pri výbere študijných programov. Pomáha aj pri plánovaní, realizácii a hodnotení programov vysokoškolského vzdelávania. Bol zavedený vo väčšine štátov európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania a jeho používanie sa neustále rozširuje.

Rozdiely medzi vnútroštátnymi systémami vysokoškolského vzdelávania však môžu viesť k problémom týkajúcim sa uznávania kvalifikácií a obdobia mobility v zahraničí. Aby sa zabezpečilo konzistentné používanie ECTS, vydala Európska komisia používateľskú príručku. Jej prijatie podpísali ministri školstva v Jerevane (2015), a tak sa zaviazali tento systém správne uplatňovať. Príručka obsahuje kľúčové postupy a poskytuje komplexné koncepčné a praktické pokyny k osvedčeným postupom, ktoré majú zabezpečiť, aby vysoké školy a zúčastnené inštitúcie pri prenose získaných kreditov pri štúdiu v zahraničí postupovali účinne.

Kapitola 6: Uznávanie kvalifikácií

Jedným z naplnení bolonského procesu bolo vytvorenie takých štruktúr študijných programov v celej Európe, aby bola mobilita omnoho jednoduchšia a študenti mali prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu v iných systémoch vzdelávania. Nevyhnutné preto bolo nielen to, aby programy boli prístupné, ale aj kvalifikácia plne uznaná. Uznávanie kvalifikácie slúži v prvom rade na to, aby bol umožnený prístup na trh práce, ktorý je v EÚ založený na voľnom pohybe tovaru, kapitálu, služieb a osôb. V druhom

rade umožniť prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu v inom štáte. Cieľom je, aby bola kvalifikačná úroveň automaticky uznávaná a študenti mali tak prístup k ďalšej úrovni študijných programov vo všetkých európskych štátoch. Aj po niekoľkoročnej práci na vytvorení a rozvoji európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA) si ministri uvedomili, že napriek postupnému pozitívnemu vývoju (napr. dodatok k diplomu) ostáva uznávanie akademických kvalifikácií často procesom náročným a zdĺhavým. Aj preto Rada EÚ vo svojom ďalšom odporúčaní deklarovala, aby sa automatické uznávanie kvalifikácií dosiahlo v celej Európe do roku 2025, čo je impulz pre všetkých účastníkov bolonského procesu.

Vzájomné automatické uznávanie kvalifikácií je právo držiteľa kvalifikácie určitej úrovne vydané jedným štátom na to, aby bolo zohľadnené pre vstup do vysokoškolského vzdelávania na ďalšej úrovni v inom štáte bez toho, aby musel absolvovať samostatný uznávací proces. Tým nie je dotknuté právo či už vysokej školy alebo príslušných inštitúcií, že si stanovia kritériá na prijatie do konkrétneho študijného programu.

Porovnávací tabuľka ukazuje aké kroky podnikli jednotlivé štáty smerom k automatickému uznávaniu kvalifikácií.

Záver

Táto štúdia sa venuje mobilite mladých ľudí, zavádzaniu politických opatrení priaznivých pre mobilitu a odstraňovaniu prekážok brániacich mobilitu. V súčasnosti sa nanovo definuje európsky rámec pre mobilitu vo vzdelávaní, čo dáva podnet na to, aby sme sa obzreli za uplynulým obdobím a zhodnotili napredovanie, ktoré dosiahli jednotlivé štáty v rôznych oblastiach politiky.

Porovnávací tabuľky odhaľujú širokú škálu situácií, ktorým čelia vysokoškoláci, keď sa rozhodnú vydať na cestu medzinárodnej mobility. Ale v každom prípade – vo všetkých štátoch existujú otázky, ktorými sa treba zaoberať, ktoré treba zlepšiť, pretože žiadny vzdelávací systém úplne nespĺňa všetky kritériá vo všetkých ukazovateľoch. Niektoré štáty sú na tom lepšie, iné horšie. Niektoré štáty urobili výraznejší pokrok než iné a prijali nové politické opatrenia.

Poznámka na záver

V európskych vzdelávacích systémoch často chýba systematické monitorovanie individualizovaných informačných a poradenských služieb, účasť znevýhodnených študentov v mobilite, osvedčené postupy pri uznávaní kvalifikácií vysokými školami... Lepší monitoring by mohol poskytnúť dôležité informácie, ktoré požadujú tvorcovia politik na riešenie rôznych problémov, s ktorými sa študenti stretávajú pri vybavovaní mobility.

Mgr. Gabriela Aichová
CVTI SR

Noví rektori

Prezidentka SR vymenovala nových rektorov vysokých škôl
s účinnosťou od 18. januára 2024

Michala MURÍNA
za rektora *Akadémie umení v Banskej Bystrici*
Rudolfa KROPILA
za rektora *Technickej univerzity vo Zvolene*
Stanislava ŠIŠULÁKA
za rektora *Akadémie Policajného zboru v Bratislave*

Noví profesori

Prezidentka SR vymenovala nových vysokoškolských profesorov
s účinnosťou od 26. marca 2024

MUDr. Kamil BIRINGER, PhD.
UK v Bratislave
gynekológia a pôrodnictvo

doc. JUDr. Ing. Ondrej BLAŽO, PhD.
UK v Bratislave
medzinárodné právo

doc. JUDr. Eduard BURDA, PhD.
UK v Bratislave
trestné právo

doc. Ing. Radoslav DELINA, PhD.
TU v Košiciach
financie, bankovníctvo a investovanie

doc. MUDr. Anton DZIAN, PhD.
UK v Bratislave
chirurgia

doc. MUDr. Vladimír FERIANEC, PhD.
UK v Bratislave
gynekológia a pôrodnictvo

doc. Mgr. Juraj HAMAR, CSc.
UK v Bratislave
estetika

doc. PhDr. Juraj HLADKÝ, PhD.
TU v Trnave
slovenský jazyk a literatúra

doc. Mgr. Natália HLA VATÁ HUDÁČKOVÁ, PhD.
UK v Bratislave
geológia

- doc. MUDr. Ingrid HODOROVÁ, PhD.
UPJŠ v Košiciach
anatómia, histológia a embryológia
- doc. Ing. Daniel KOTTFER, PhD.
TUAD v Trenčíne
strojárské technológie a materiály
- doc. Mgr. et Mgr. Adriána Ingrid KOŽELOVÁ, PhD.
PU v Prešove
prekladateľstvo a tlmočníctvo
- doc. Ing. Michal KRAJČÍK, PhD.
STU v Bratislave
pozemné stavby
- doc. MUDr. Erik KÚDELA, PhD.
UK v Bratislave
gynekológia a pôrodníctvo
- doc. PaedDr. Oľga KYSELOVIČOVÁ, PhD.
UK v Bratislave
športová edukológia
- doc. MUDr. Marek LACKO, PhD.
UPJŠ v Košiciach
chirurgia
- doc. JUDr. Alexandra LÖWY, PhD.
UK v Bratislave
občianske právo
- doc. ThDr. Patrik MATURKANIČ, PhD.
UK v Bratislave
katolícka teológia
- doc. Mgr. Daniel MIHÁLIK, PhD.
UCM v Trnave
molekulárna biológia
- doc. MVDr. Oskar NAGY, PhD.
UVLF v Košiciach
vnútorné choroby zvierat
- doc. Ing. Ján PAPULA, PhD.
UK v Bratislave
manažment
- doc. Ing. Miroslav PÁSTOR, PhD.
TU v Košiciach
aplikovaná mechanika
- doc. RNDr. Jaroslava PAVELKOVÁ, CSc.
VŠZSP sv. Alžbety
sociálna práca
- doc. PaedDr. Gabriela PAVLOVIČOVÁ, PhD.
UKF v Nitre
teória vyučovania matematiky

- doc. Ing. Marek POTKÁNY, PhD.
UMB v Banskej Bystrici
ekonomika a manažment podniku
- doc. dr. Krzysztof REJMAN
PU v Prešove
sociálna práca
- doc. PhDr. Zoltán RÓZSA, PhD.
PU v Prešove
manažment
- doc. RNDr. Erik SEDLÁK, DrSc.
UPJŠ v Košiciach
biochémia
- doc. Ing. Dana SEYRINGER, PhD.
STU v Bratislave
elektronika
- doc. Ing. Tibor SCHLOSSER, CSc.
STU v Bratislave
inžinierske konštrukcie a dopravné stavby
- doc. MUDr. Štefan SIVÁK, PhD.
UK v Bratislave
neuroológia
- doc. RNDr. Andrea ŠEVČOVIČOVÁ, PhD.
UK v Bratislave
biológia
- doc. Mgr. Ján ŠKROBÁK, PhD.
UK v Bratislave
správne právo
- doc. MVDr. Daniela TAKÁČOVÁ, PhD.
UVLF v Košiciach
hygiena chovu zvierat a životné prostredie
- doc. PhDr. JUDr. Marcela TITTLOVÁ, PhD. LL.M.
UMB v Banskej Bystrici
trestné právo
- doc. JUDr. Lívia TRELLOVÁ, PhD.
UK v Bratislave
ústavné právo
- doc. Ing. Valentino VRANIĆ, PhD.
STU v Bratislave
aplikovaná informatika
- doc. PaedDr. ThDr. Monika ZAVIŠ, PhD.
UK v Bratislave
religionistika
- doc. Ing. Štefan ŽÁK, PhD.
EU v Bratislave
obchod a marketing

Prieskum spokojnosti študentov

O prieskume

Cieľom prieskumu je zmapovať názory a pohľady vysokoškolských študentov na výučbu a podmienky na ich vysokej škole, a tak sa spolupodieľať na zvýšení kvality vysokoškolského štúdia na Slovensku. Spätná väzba od študentov bude zohľadnená ako jeden zo vstupov pre financovanie vysokých škôl v rámci výkonnostných zmlúv a bude využitá MŠVVaM SR a inými inštitúciami pri reflexii vysokoškolského prostredia a vzdelávania. Prieskum realizuje Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v spolupráci s Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (MŠVVaM SR).

Cieľová skupina

Prieskum sa zameriava na názory študentov prvého, druhého, a spojeného prvého a druhého stupňa štúdia na verejných vysokých školách na Slovensku, ktorí študujú v dennej forme. V prieskume budú oslovení iba študenti vysokých škôl vybraní do vzorky, ktorá bude kreovaná prostredníctvom náhodného stratifikovaného výberu.

Forma kontaktovania

Prieskum bude prebiehať prostredníctvom online dotazníkového prieskumu. Respondenti budú primárne oslovovaní prostredníctvom školského e-mailu. Prieskum bude riadený, dostupný iba respondentom zaradeným do vzorky, avšak spracovanie údajov bude plne anonymné. Pozvánky budú rozposielané na prelome mesiacov apríl/máj 2024. Študenti, ktorí sa zúčastnia prieskumu, budú môcť byť zaradení do žrebovania o vecné ceny.

Termín realizácie prieskumu

Máj 2024

Ďalšie informácie o prieskume

Dotazník bude pre respondentov dostupný v piatich jazykových mutáciách: slovenskej, maďarskej, ukrajinskej, ruskej a anglickej.

Kontaktné osoby

Denisa Pažitková (CVTI SR), denisa.pazitkova@cvtisr.sk
Vladimír Tesár (CVTI SR), vladimir.tesar@cvtisr.sk
František Blanár (CVTI SR), frantisek.blanar@cvtisr.sk

Pokyny pre autorov

ACADEMIA uvíta príspevky o ľubovoľnej oblasti vysokoškolského života, ktoré môžu zaujať značnú časť akademickej obce.

Vzhľadom na zvýšený záujem o časopis ACADEMIA zo strany študentov, ako aj širšej odbornej verejnosti, sme sa od roku 2013 rozhodli pre možnosť zverejňovať náš časopis aj v elektronickej (pdf) verzii na webových stránkach centra (www.cvtisr.sk), čím chceme zvýšiť jeho dostupnosť pre ďalších záujemcov. **Autor zaslaním príspevku udeľuje súhlas na zaradenie jeho príspevku do časopisu, vyhotovenie jeho rozmnoženín a jeho verejné rozširovanie v papierovej aj elektronickej forme.**

Autor článku zodpovedá za to, že rukopis, ani jeho súvislejšie pasáže, neboli ešte nikde publikované.

Pri posielaní príspevkov prosíme dodržať nasledujúce pokyny:

- príspevky posielajte vo formáte .doc, .docx alebo .rtf bez zalamovania riadkov a strán. V prípade programu MS Word používajte implicitnú šablónu „normal“. Vybraný text môžete podľa potreby zvýrazniť (podčiarknuť, použiť kurzívu, tučné písmo). **Nepoužívajte** automatické formátovanie, špeciálne fonty, vlastné šablóny a pod.; grafickú úpravu jednotnú pre všetky príspevky urobí redakcia;
- tabuľky a schémy môžete zaradiť priamo do textu; grafy pošlite v samostatnom súbore vo formáte xls/.xlsx (do textu príspevku, na miesto, kde sa má vložiť graf, vložte odkaz);
- citované pramene treba uvádzať v zátvorke s uvedením priezviska autora/autorov a roku vydania knihy alebo článku;
- v odkazoch na literatúru uvádzajte pramene v abecednom poradí. Uveďte iba tie, na ktoré sa odvolávate v texte;
- k rukopisu pripojte abstrakt a kľúčové slová v slovenskom aj v anglickom jazyku;
- na konci príspevku uveďte svoje meno, adresu pracoviska a e-mailovú adresu;
- celkový rozsah príspevku by nemal prekročiť 20 000 znakov (s medzerami).

Príspevky posielajte na e-mailovú adresu: frantisek.blanar@cvtisr.sk.

Na otázky vám odpovieme a námety, pripomienky, návrhy a podobne prijímame na telefónnom čísle 02/692 95 426.